

FOLYÓIRATSZEMLE

Onomastica Uralica 10. (2018)

Vendégszerkesztők: TERHI AINIALA – EMILIA ALDRIN – ERZSÉBET GYÖRFFY.
Debrecen University Press, Debrecen–Helsinki. 332 oldal

Az *Onomastica Uralica* 10. kötete a 2017-ben Debrecenben megrendezett 26. Nemzetközi Névtudományi Kongresszus (ICOS) előadásai közül 22-nek az írott változatát tartalmazza, köztük húsz angol, egy német és egy francia nyelvűt. Az alábbiakban a tanulmányokat eredeti sorrendjükben ismertetem.

GYÖRFFY ERZSÉBET tanulmánya (5–18) a helynévközösség fogalmát járja körül funkcionális nyelvészeti keretben, megkérdőjelezve a deduktív elméletet, miszerint egy névközösség tagjai közel azonos ismeretekkel rendelkeznek a helynevek terén. Őt településen végzett empirikus kutatások alapján vizsgálja újra a kérdést, különös figyelmet fordítva az életkorra, a generációs különbségekre és más társadalmi meghatározottságokra.

Két Hajdú-Bihar megyei településen végzett hasonló jellegű kutatását ismerteti tanulmányában E. NAGY KATALIN (19–27). Vizsgálata az életkor és a helynévismeret közötti összefüggésre irányul, de egyéb szociológiai tényezők, így a társadalmi nem és az etnikum is jelentős szerepet játszik benne. Négy kijelölt korcsoport helynév-kompetenciáját hasonlítja össze, amelyeket térképen ábrázolva is szemléltet.

NEMES MAGDOLNA írása (29–41) a *Journey to School* nemzetközi projekt részeként készült vizsgálat eredményeit tarja fel. Célja felmérni, milyen tájékozódási pontokat és tulajdonneveket használnak fel a gyermekek a környezetük leírására, illetőleg milyen különbség mutatkozik e tekintetben a különböző korú gyermekek között. A kutatásba bevont magyar gyermekek egy csoportja óvodás korú, másik csoportja első és második osztályos.

DIANA FELECAN és ALINA BUGHEȘIU írásukban a játékoknak adott tulajdonnevekkel foglalkoznak (43–57). Megkülönböztetnek hivatalos neveket, amelyek a gyártó vagy eladó objektív névadásának az eredményei, és nem hivatalos neveket, amelyek a játék használójának szubjektív névadásából keletkeznek. Ezeken belül további alkategóriákra osztják a kor és társadalmi nem szerint elkülönített adataikat, kimutatva bizonyos kulturális divatjelenségeket a játékek rendszerében. Kutatásuk a nyelvészet, a pszichológia és a pedagógia határterületén helyezhető el.

VÄINÖ SYRJÄLÄ írása Helsinkii nyelvi tájképét és abban a tulajdonnevek megjelenésének módját vizsgálja finn és svéd anyanyelvű tinédzserek megkérdezésével (59–67). Választ keres arra, hogy vajon az adatközlők által kiemelt és főként a kereskedelemhez kötődő tulajdonnevek általánosan szaliensek-e a nyelvi tájkép feldolgozásában, vagy éppen tulajdonnévi jellegük miatt kapnak nagyobb figyelmet. Arra is kitér, hogy melyik vizuális nyelvi jelet és miért éppen azt dolgozzák fel tulajdonnévként.

Ugyancsak a tizenévesek körében vizsgálta a nyelvi tájképet EMILIA ALDRIN és LINNEA GUSTAFSSON mind a földrajzi, mind a virtuális tér tekintetében (69–83). A tanulmány

első fele az angol, svéd és arab nyelvet magába foglaló földrajzi környezet vizsgálatát mutatja be, összevetve a különböző nyelvű lakosok földrajzi és társadalmi kötődésével. A második rész azoknak a felhasználóneveknek az offline nevekkal, a szociális hierarchiával és a háromnyelvű környezettel való kapcsolatát elemzi, amelyeket a fiatalok különböző közösségi oldalakon választottak.

VESLAVA SIDARAVIČIENĖ Vilnius nem hivatalos használatú helyneveit vizsgálja litván és lengyel fiatalok nyelvhasználatában; a városban a litván, a lengyel, az angol és az orosz nyelv a legmeghatározóbb (85–96). Bemutatja, miként hat a többnyelvűség a litván és miként a lengyel anyanyelvű fiatalok névhasználatára, illetve milyen interferenciajelenségek jelennek meg hangtani, morfológiai és lexikai szinten.

TATYANA PETROVNA SOKOLOVA az orosz társadalom egy 21. századi problémájára keresi a megoldást tanulmányában (97–110). Az idegenül hangzó városi helynevek megjelenése komoly morális és jogi konfliktust eredményezett megalkotóik és ellenzőik között. A szellemi tulajdon és az állampolgári jogok védelme érdekében a szerző javasolja a törvényszéki nyelvészeti vizsgálatot bevezetését, mivel ez a nyelvészet, a névtan és a jogtudomány bevonásával képes lenne objektív döntést hozni precedens értékű esetekben.

ILIA BARANOV írása a márkanév és az üzleti siker közötti összefüggés leírására tesz kísérletet az oroszországi ételkiszállítók által adott nevek alapján (111–136). Számszerűsíti a faktorokat, amelyek leginkább közrejátszanak egy név sikerében és fennmaradásában a hangzás, a jelentés vagy a vizuális megjelenés tekintetében. Ezek alapján a szerző lehetségesnek tartja a biztos sikerhez vezető névadás folyamatának formalizálását.

Szintén a reklámsiker kapcsán vizsgál 28 délnyugat-finnországi településnevet PAULA SJÖBLOM és ULLA HAKALA (137–148). A szerzők az adott hely kulturális örökségének és emlékének konceptualizálását vizsgálják, amelyben meghatározó faktor az állandóság, a stabilitás kifejezése a régóta használt nevek által. Egy 2013-ban végzett felmérés alapján a helyi lakóknak a névhez és annak megváltozásához való attitűdjét és ennek következtében a névnek a hely identifikálására és reklámozására való felhasználhatóságát elemzik.

RESZEGI KATALIN tanulmánya (149–167) funkcionális, kognitív elméleti keretbe helyezi a névadás és a névhasználat kutatásának módszereit. Ennek során a névhasználat mentális folyamatait, a névanyag rendszerszerűségét és más nyelvi részrendszerekhez való viszonyát, valamint a neveknek mint a kommunikáció szempontjából fontos funkcionális nyelvi elemeknek a pragmatikai aspektusát egyszerre kell figyelembe venni. A szerző felhívja a figyelmet a pszicholingvisztika és a neurolingvisztika adta lehetőségek hasznosíthatóságára a névtani kutatásokban.

A névtan növekvő népszerűségét és ennek onomasztikai felhasználhatóságát mutatja be az elsősorban nem tudományos célú online névtani diskurzusok elemzésével LIDIA BECKER (169–183). A szerző rámutat a laikus diskurzusokban megjelenő, tulajdonnevekkel kapcsolatos metapragmatikai kérdések jelentőségére, egyben pedig érvel az ilyen típusú megnyilatkozásoknak az 'alulról építkező onomasztika' (*bottom-up onomastics*) terminussal való megnevezése mellett.

JAROMÍR KRŠKO és ALENA ZÁBORSKÁ tanulmányukban a tulajdonnevek szociális percepcióját és zárt csoportokon belüli funkcionálását vizsgálják, figyelembe véve mind a bonyolult szociális hálózatokkal rendelkező egyén, mind a csoport szempontjából való kiindulás lehetőségét (185–199). Kutatásuk elsősorban szlovák nyelvű adatokra épül, ám eredményeik univerzálisnak tekinthetők.

ANGELIKA BERGIEN a névnek az identitás és a társadalmi státusz megkonstruálásában való szerepére mutat rá írásában (201–208). Bemutatja annak a modern, médiavezérelt társadalomban újonnan megfigyelhető jogi és újságírói stratégiának a működését, amely a névvel való megszégyenítést jelenti, emellett kitér a médiában való névhasználat egyéb szociálszimbolikus funkcióira is.

YOLANDA GUILLERMINA LÓPEZ FRANCO tanulmányában felülvizsgálja és ellenőrzi egy 20 évvel ezelőtt végzett szocioantropológiai felmérés módszerét és eredményeit (209–227). 1995-ben nyolc francia településen vizsgálták a keresztnévek percepcióját, átadását, a névviselőknél és a névhasználóknál saját és más keresztnévekhez való attitűdjét, figyelembe véve a legfontosabb szociolingvisztikai változókat (nem, életkor és iskolázottság).

LINNEA GUSTAFSSON a modern svéd beceneveket kategorizálja és elemzi funkcionális szempontból (229–242). Kutatásában megjelenik a nyelvészet mellett a szociológia, az etnológia és a pszichológia aspektusa is. A neveket a forrásuk, nyelvi összetételük, jelentésük és motivációjuk alapján kategorizálja, funkciójukat az affektív, a kapcsolati és pozicionáló funkció szerint határozza meg.

Az orosz egyetemisták körében használt beceneveket mint alternatív, informális személyneveket vizsgálja ANNA TSEPKOVA a funkció, használati gyakoriság, megjelenési terület, névhasználói attitűd, illetve a karakterisztikus és nem karakterisztikus becenevek megoszlása szerint (243–261). Tanulmánya tovább árnyalja a szerző korábbi, a becenevek használatának csökkenő tendenciáját mutató kutatási eredményeit e témában.

Az alkalmazott névtan két területéhez, a névtan és a tanítás kapcsolatához, valamint a névtannak a migráció és a diszkrimináció következményeinek iskolai kezelésében játszott szerepéhez kapcsolódik KECSKÉS JUDIT írása (263–277). Egy esettanulmányban bemutatja, milyen feladatai és lehetőségei lehetnek a névtannak a bevándorolt diákok szociális integrálásának elősegítésére, és milyen oktatási eszközök használhatók fel erre a célra.

SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ tanulmányában a tulajdonnevek magyarról németre fordítását vizsgálja Kosztolányi Dezső Esti Kornél című novellaciklusa és ennek német fordításai alapján (278–294). A szerző érvel az alapvető fordítói stratégiák és a különböző fordítói műveletek vizsgálatának fontossága mellett, és rámutat, hogy a tulajdonneveknek a szövegben belül reáliákként való értelmezése miatt a fordítási gyakorlat a közvetlen átvételüktől a teljes elhagyásukig terjedhet.

JUSTYNA B. WALKOWIAK írása a globalizáció és migráció által felvetett névtani kérdéseket és problémákat járja körül (295–308). Kitér a különböző államok eltérő névhasználati szokásaiból fakadó konfliktusokra, az etnikai kisebbségek emancipációs törekvéseire a személynevek kérdésében, a tradicionális női családneveket érintő szabályozások felülvizsgálatára, és a gyermekek elnevezésében gyakorolt szabadságra vagy annak hiányára.

SLÍZ MARIANN tanulmányában arra a jogilag szabályozott magyar keresztnévadási problémára világít rá, melyet a kalendáriumok kiadására vonatkozó jogi szabályozás hiánya okoz (309–315). A szerző ismerteti a keresztneveket érintő szabályozást és a naptárak szerepét a névadásban, majd bemutatja az olyan, nem tradicionális naptárak okozta lehetséges konfliktusokat és nehézségeket, amelyek a bejegyzésre alkalmas keresztnévek mellett nem létező, ősi eredetűnek gondolt, a naptárak kiadásának idején valójában nem anyakönyvezhető neveket is tartalmaznak.

A kötetet LASSE HÄMÄLÄINEN írása zárja, mely egy online játék szintjeinek többségében angol nyelvű elnevezéseit vizsgálja (317–329). A nevek kategorizálását a szerző az

elnevezés módja, illetőleg aszerint végzi, hogy a név közvetlenül a játék szintjére vonatkozó vagy általában a játékkal kapcsolatos információt hordoz, valamint a szintneveket a vidéki és városi helynevekkel, művészeti alkotások címeivel és internetes felhasználónevekkel is egybeveti.

HAUBER KITTI

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3616-7983>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

Onomastica Uralica 11. (2018)

Vendégszerkesztők: RICHARD COATES – KATALIN RESZEGI. Debrecen University Press, Debrecen–Helsinki. 286 lap

Az *Onomastica Uralica* 11. kötete a 2017-ben Debrecenben megrendezett 26. Nemzetközi Névtudományi Kongresszus (ICOS) előadásai közül 21-nek az írott változatát adja közre.

GRANT W. SMITH a nevek szimbolikus jelentésével foglalkozik bevezető névelméleti tanulmányában. Hipotézise, hogy a nevek az őket meghatározó kontextuális tényezőkből adódóan rendelkeznek szimbolikus többlettartalommal (5–16).

SZABÓ T. ANNAMÁRIA ULLA kutatása a francia–magyar kétnyelvűség és a keresztnév-választás összefüggését igyekszik feltárni. A 2007–2010 között végzett vizsgálat alanya 110, Párizsban és környékén élő magyar, illetve magyar–francia házaspár volt. Megállapításai szerint a vizsgált csoport névadásában a következő öt alaptípus különböztethető meg: a gyermek keresztnéve 1. jellegzetesen magyar; 2. jellegzetesen francia; 3. nemzetközileg elterjedt, mindenütt hasonló írásképpel; 4. hivatalosan francia, de otthon a magyar változatot használják; 5. más szempontokból sajátos (17–30).

DITRÓI ESZTER tanulmányának középpontjában a helynévadás regionális jellegzetességeinek, az ún. névjárásoknak a kérdései állnak. Az alapul vett Vas megyei községek (Nemescsó, Meszlen, Zanat, Nemeskocs, Jánosháza, Keléd, Halastó, Szőce, Ispánk) helynévadásának történetéből kulturális és regionális jellegzetességek válnak felismerhetővé. A szerző a vizsgálat során a Bray–Curtis-féle indexet alkalmazta (31–42).

THOMAS STOLZ és NATALIYA LEVKOVYCH közösen jegyzett munkája italo-albán, aromán és maja neveket vizsgál, a helynévkutatás és a nyelvtipológia szempontjait is szem előtt tartva. A szerzők jövőbeli tervei között szerepel egy adatbázis létrehozása, hogy az általuk felhalmozott kutatási eredmények könnyen áttekinthetővé és hozzáférhetővé váljanak (43–62).

MAŁGORZATA MANDOLA a névtani terminológiai és rendszertani különbségek okozta problémákra figyelmeztet. Elemzésüket a francia és a lengyel nyelv névtani terminusainak anyagán végzik el, figyelembe véve egyúttal az ICOS és az UNGEGN névtani terminusjegyzékeit is (63–74).

BÖLCSKEI ANDREA a kétnyelvűség és a nyelvi megfeleltethetőség módszertani kérdéseit járja körül tanulmányában egy készülő angol–magyar névtani terminológiai szótár

példáján. Szempontjai között szerepelnek a logikai kapcsolatok, az alkalmazhatóság, a nyelvi jellemzők, a használat gyakorisága és a magasabb fokú rendszertan szerepe (75–86).

ALEH KOPACH névszemiotikai írása előbb elhelyezi a helyneveket az ikon-index-szimbólum hármásában, majd sorra veszi a névadást befolyásoló humán (etnikai, vallási és kulturális) tényezőket (87–98).

KATONA CSILLA a helynevek hangtörténeti forrásként való hasznosíthatóságára hívja fel a figyelmet tanulmányában. A helynevek írásának és kiejtésének a változása ugyanis modellje, leképezése lehet a magyar hangrendszer változásának is. A szerző vizsgálatában a kronológiának és a kontextuális körülményeknek is igen nagy szerepe van, példázva ezzel a névtan interdiszciplináris jellegét (99–104).

ARTUR GALKOWSKI a globális névanyag fogalmának és jelenségének elméleti megközelítésével foglalkozik. Olyan neveket vizsgál, amelyek elterjedtségükkel, közismertségükkel a világkultúra részévé váltak. Ez a „világkulturális jelleg” különösen érvényes a márkákra, termékekre – ebből adódóan a márkanemek, terméknemek képezik GALKOWSKI vizsgálatának alapját (105–116).

CÉSAR LÓPEZ-LEIVA és JOAN TORT-DONADA tanulmánya a biodiverzitás és a helynévadás összefüggéseit vizsgálja olyan területeken (például az Ibériai-félszigeten és Katalóniában), ahol a helynevek az eredeti lakosság archaikus kultúrájáról tanúskodnak. Az elnevezésekből a szerzők a korabeli időjárásra és a növényvilág változatosságára következtetnek (117–130).

BÁBA BARBARA a földrajzi köznevek területi elterjedését vizsgálja, különös tekintettel a vízfolyást jelentő nevekre. A tanulmány bemutatja, hogy a különféle tényezők miként segíthetik vagy gátolják egy adott szómező elemeinek terjedését. Befolyásoló tényezőnek tekinthetők például a konkrét nyelvtörténeti okok, a kognitív tényezők szerepe, valamint az adott lexémák szemantikai kapcsolatai (131–144).

SANDA RAPA a lett nyelv földrajzi közneveinek névtani vizsgálatával foglalkozik, modellálva azoknak a helynevekre gyakorolt hatását (145–158).

CAROLE HOUGH tanulmánya az egykori angol nyelvjárásokra vonatkozó helynévtörténeti tanulságokat kutatja, figyelmet fordítva ennek során elsősorban Skócia nyelvhasználati, névadási jellegzetességeinek vizsgálatára (159–168).

BOTOLV HELLELAND a norvég nyelv foglalkozásneveinek elsősorban helynevekben, valamint személynemekben való előfordulása kapcsán hangsúlyozza, hogy az etimológiai vizsgálatok nemcsak egy adott szó vagy egy adott név alakulásáról tájékozathatnak, hanem a regionális jellegzetességekről és a társadalmi kontextusról is képet adnak (169–186).

SOŇA WOJNAROVÁ az 'arany' és az 'ezüst' színnevek előfordulását tárgyalja a finn és cseh helynevekben. Különbségként állapítja meg, hogy a finn nyelvben mindkét szó esetében jóval több példa található, a cseh nyelvben viszont az 'arany' gyakoribb reprezentációja figyelhető meg (187–198).

RESZEGI KATALIN tanulmányában az ember alkotta helyek (mint települések, uradalmak) és a természetesen képződött helyek (mint folyók, hegyek, dűlők) elnevezését hasonlítja össze. Hipotézise szerint az eltérő helytípusok névadási különbségeiből a korabeli nyelvhasználat különbségei is megállapíthatók (199–208).

JAROSLAV DAVID három cseh település városi helyneveivel foglalkozik, kutatásának középpontjában a kommunista diktatúra névadási szokásrendszere áll. Hipotézise szerint

az „új városok”, tehát a rendszer által létrehozott települések szükségszerűen sajátos, új nyelvvel rendelkeznek, ami ezek belterületi helynévanyagában is tükröződik (209–216).

JOAN TORT-DONADA és JOAN CARLES MEMBRADO-TENA közös munkájukban Barcelona középkori múltjának névtani vonatkozásait ismertetik. A legrégebb településrész, a Ciutat Vella városi helyneveinek jellemzése és a patinás múlt emlékeit őrző nyelvi vonatkozások ismertetése képezik írásuk anyagát (217–230).

ROBERTO FONTANOT azokat a belső keletkezésű, alkotású népneveket vizsgálja, amelyek az elmúlt két évszázadban jellemezték az európai nemzeteket. Tanulmányának középpontjában így a függetlenségi mozgalmak, az új államokat létrehozó társadalmi megmozdulások és ideológiák nyelvi leképeződése áll (231–246).

ATOMA BATOMA cikke az afrikai kabiyé kultúra névadásáról szól. A kabiyé gyermekek már újszülött korukban két névvel rendelkeznek, az egyik a hivatalos, a társadalmi nyilvánosság terében használt név, míg a másik a szűk körben ismert „titkos név”. A szerző arra keresi a választ, hogy miként járul hozzá a két név a személyes identitáshoz, hogy mit jelölnek a titkos nevek, és mi teszi őket titkossá (247–258).

A számot IFEOMA UDOYE tanulmánya zárja. A szerző azt vizsgálja, hogy a Nigériában beszélt igbo nyelvű közösségeket milyen személynévadási hagyományok jellemzik (259–284).

KOVÁCS VIKTOR

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3467-3313>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

KOVÁCS DOMINIK

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8316-7110>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

Onomastica Uralica 12. (2018)

Vendégszerkesztők: ANDREA BÖLCSKEI – OLIVIU FELECAN – PAVEL ŠTĚPÁN. Debrecen University Press, Debrecen–Helsinki. 410 lap

Az Onomastica Uralica 12. kötete a 2017-ben Debrecenben megrendezett 26. Nemzetközi Névtudományi Kongresszus (ICOS) előadásai közül 28-nak az írott változatát közli.

HOFFMANN ISTVÁN és TÓTH VALÉRIA bevezető tanulmánya a helynév-tipológia elméleti kérdéseit, a helynévadás alapszempontjait és a helynevek nyelvi elemzésének a debreceni kutatók által kidolgozott modelljét tárgyalja a magyar helynévadás tendenciáinak és példáinak felhasználásával (7–30).

SZÓKE MELINDA a középkori magyar helynevek latin nyelvű oklevelekbe való beillesztésének módjait veszi sorra; ezek közt igen gyakori a magyarról latinra fordítás, de sok helynév magyarul épül be a latin szövegkörnyezetbe, s a vegyes, magyar–latin szerkezet is előfordul (31–44).

KOVÁCS ÉVA vizsgálata a természeti környezetre utaló magyar településnevek főbb jelentéstani és szerkezeti típusait mutatja be, külön kitérve az egyes helynévfajtákkal (pl. hegynevekkel, víznevekkel) való kapcsolatukra, valamint bizonyos földrajzi köznevek (pl. *halom*) településnév-formánssá alakulására (45–56).

HARALD BICHLMEIER Közép-Európa legrégebbi (és leggyakrabban vizsgált) hely- és különösen vízneveinek eredetével foglalkozik. A szerző szerint e helynevek etimológiájának vizsgálata a módszertan megújulása okán ismét esedékessé vált (57–74).

PÓCZOS RITA tanulmánya szintén e témához kapcsolódik, hasonlóképpen az etimológiák újragondolását sürgetve. Ehhez azonban interdiszciplináris összefogásra lenne szükség, egyrészt a nyelvtudomány és a történettudomány, másrészt a magyar és az indoeurópai történeti nyelvészet között (75–86).

EILA WILLIAMSON a skóciai Tweed folyó azon szakaszneveivel foglalkozik, amelyeket *salmon pool*-nak, azaz 'lazacmedencé'-nek neveznek. 19. század közepi térképi forrásaik alapján 83 név motivációját igyekeznek felderíteni (87–100).

TÓTH VALÉRIA önálló cikkében az ómagyar személynévek és helynevek összefüggéseiről olvashatunk: a tanulmány a személynévekből létrejött helynevek és a helynevekből létrejött személynévek eseteit veszi sorra (101–110).

Hasonló jelenséget tárgyal PAVEL ŠTĚPÁN, aki a cseh nyelvben járja körül a helynevek és a személynévek egymáshoz fűződő viszonyát (111–120).

JAAKKO RAUNAMAA a kora keresztény finn személynévek finn településnevekben való megjelenéséről ír. Az eredmények alapján a szerző arra a következtetésre jut, hogy elsősorban Finnország déli részén volt gyakori ez a helynévtípus (121–136).

UNNI LEINO a finn népszerűnyilvántartás, illetve helynévregiszter alapján azt vizsgálja, hogy milyen átfedések vannak a hely- és személynév-fajták között, értve ezen azokat az eseteket, amikor egy névforma például keresztnév, családnév és valamilyen helynév is lehet (137–148).

HALSZKA GÓRNY a lengyel személynévekből képzett helynevek jellegzetes alakulásmódjait, valamint időbeli és földrajzi megoszlását tekinti át cikkében (149–162).

SOFIA EVMALM olyan helynevek eredetét kutatja, ezeket a kollektív emlékezet őrzőiként felfogva, amelyek az ott történt gyilkosságokra vagy vízbe fúlásra vezethetők vissza, és egyik elemük az érintett személy neve (163–172).

IKER SALABERRI a névtant a hangtörténet segédtudományaként alkalmazza írásában: a baszk nyelvbeli aspiráció történeti változását és a mai nyelvváltozatokban való helyzetét mutatja be történeti és mai névadatok alapján (173–188).

THOMAS STOLZ, NATALIYA LEVKOVYCH és INGO H. WARNKE portugál és holland gyarmatosítók által adott, személynévet tartalmazó indonéziai makrotoponimák szerkezeti, funkcionális és diskurzusfüggő sajátosságait vetik össze közösen jegyzett munkájukban (189–210).

PAUL WOODMAN azt igyekszik meghatározni, hogy mit érthetünk a 'Közép-Európa' név alatt. Megállapítása szerint a néven mást értenek földrajzi, történeti, politikai stb. szempontból (211–234).

BÖLCSKEI ANDREA ugyanezt a témát járja körül kérdőíves felmérése alapján, bemutatva azokat a jelentésmezőket, amelyekben a 'Közép-Európa' elnevezés más és más értelmet kap (235–252).

CHRISTIAN ZSCHIESCHANG a helynevekben felismerhető nyelvi kontaktusjelenségeket kutatja a kelet-közép-európai régióban, különös tekintettel a német–szláv kontaktusokra (253–266).

JUSTYNA B. WALKOWIAK a litván eredetű keresztnévek lengyelországi gyakoriságát vizsgálja. Ezúttal is fontos kutatómódszertani elemként jelenik meg a történeti múlt és az etnikai összetétel (267–280).

MILAN HARVALÍK a cseh keresztnévanyag változatosságáról állapítja meg, hogy az az adott területen élő más etnikai csoportokkal és nyelvekkel való érintkezés nyelvi leképeződése (281–288).

OLIVIU FELECAN Erdély helynévrendszerének eredet szerinti sokszínűségét mutatja be helynévfajták szerint, hangsúlyozva, hogy a régió történelme, kulturális, etnikai és felekezeti sokszínűsége miatt e feladat multidiszciplináris megközelítésmódot igényel (289–300).

ADELINA EMILIA MIHALI Máramaros megyében található magyar eredetű helyneveket (makro- és mikrotoponimákat) gyűjtött terepmunkával, magyar, román és ukrán adatközlők segítségével, és ezek alapján vizsgálja a két nyelv kontaktusát. Megállapítása szerint a magyar nyelv hatása a mikrotoponimiában érhető tetten erősebben, míg a nagyobb vizek és hegyek neveit románul használja a többnyelvű közösség (301–314).

RÁCZ ANITA az egyes magyar helynévtípusok relatív kronológiáját veti össze, felülvizsgálva a szakirodalom eddigi megállapításait az egyes szerkezeti és szemantikai típusok keletkezésének idejére vonatkozólag (315–328).

MICHEL A. RATEAU tanulmányának célja a jelentéstörténeti folyamatok bemutatása a francia *hongr-* és *ougr-* 'magyar' tövek esetében, amelyek kezdetben a nemzetiséget jelölték, később személynévként és helynévként is megjelentek (329–352).

BRITNEE LEYSEN-ROSS az új-zélandi Otago régió európai gyökerű helyneveinek eredetét, motivációs-jelentéstani típusait mutatja be (353–366).

INGE SÆRHEIM kutatása a norvég helynevek és állatnevek összefüggéseit tárja fel. A helyek állatokról való elnevezése mögött a leggyakrabban az alaki hasonlóság áll, de rituális indokok is közrejátszhatnak, például a tabu (367–378).

WOLFGANG AHRENS és SHEILA EMBLETON a Karib-szigetek angol mintára létrehozott nagyobb, egyházi és világi feladatokat is ellátó közigazgatási egységeinek az elnevezését, azok jellemző motivációit vizsgálják szigetenként és korszakonként (379–396).

MATS WAHLBERG a svéd utcanevek történetéről és jelenéről értekezik, elkülönítve a helyi, a nemzeti és a nemzetközi utalást hordozó neveket (397–404).

ADRIANA LIMA és PATRICIA CARVALHINHOS São Paulo hídneveinek 2010–2017 között zajló megváltoztatását vizsgálják, különös tekintettel a mindenkori politikai rendszer és a helynevek összefüggéseire (405–414).

KOVÁCS VIKTOR

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3467-3313>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

KOVÁCS DOMINIK

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8316-7110>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

Onomastica Uralica 13. (2018)

Vendégszerkesztők: MARIANN SLÍZ – JUSTYNA B. WALKOWIAK. Debrecen University Press, Debrecen–Helsinki. 328 lap

Az Onomastica Uralica 13. kötete a 2017-ben Debrecenben megrendezett 26. Nemzetközi Névtudományi Kongresszus (ICOS) előadásai közül 23-nak az írott változatát adja közre, melyek közül 16 angol, 6 német és 1 francia nyelvű.

KARL HOHENSINNER és HUBERT BERGMANN osztrák családneveket hasonlítanak össze areális nyelvészeti szempontból (5–25). Az egyes régiókban használt nevekben dialektológiai különbségeket, valamint szomszédos nyelvi hatásokat (pl. magyar elemeket burgenlandi nevekben) írnak le. Céljuk a régióspecifikus minták láthatóvá tétele, amelyeket aztán szemléletes térképeken is vizualizálnak. Olyan névvariánsokkal is foglalkoznak (pl. *Artnner/Ortner*), amelyek a bécsi kancelláriai helyesírás hatását tükrözik. Végül a *Nikolaus* példáján bemutatják a keresztnevekből lett családnevek változatainak alakulásmódjait.

FARKAS TAMÁS a magyar családnévállomány tipológiai jellemzőit mutatja be, a más nyelvek névrendszereivel való összehasonlíthatóság érdekében a hasonló európai munkákban legjellemzőbben alkalmazott tipológiát követve (27–40). Név földrajzi szempontból is vizsgálja az egyes típusok megoszlását, valamint a leggyakoribb magyar családneveket Magyarországon és a romániai magyarság körében, részletesen kitérve a magyar és nem magyar eredetű nevek arányára.

A román családnévrendszert mutatja be SABINA-NICOLETA ROTENŞTEIN írása, az előző cikkben is alkalmazott tipológiát követve (41–54). A szokásos típusok mellett arra is kitér többek között, hogy ezeken belül milyen altípusok különíthetők el (pl. anyai eredetű nevek genitívusából létrejöttek, szuffixummal és anélkül alakultak).

N. FODOR JÁNOS a Történeti magyar családnévátlasz (TMCsA.) című névföldrajzi projektje alapján, az első és második országos adóösszeírás (1715, 1720) névanyagát forrásul használva, a Kővárvidék példáján demonstrálja, hogy az etnikum meghatározásában milyen kiemelt szerepe van a család- és a keresztnév együttes etimológiai, illetve névhasználati szempontú vizsgálatának (55–64).

LAIMUTE BALODE tanulmánya a lett keresztnév rendszerének nemrégiben kezdődött leírásához kapcsolódik (65–79). A projekt egyik fő szempontja, hogy a közös etimónra visszavezethető keresztneveket – a szerző szóhasználatával élve – „fészkekbe” rendezik. A tanulmány tíz ilyen névcsoportot mutat be.

Főként Itália északi részéről Magyarországra bevándorolt családok neveit vizsgálja FÁBIÁN ZSUZSANNA (81–97). Korábban még nem készült erről a témáról olyan tanulmány, amely az itáliai családnevek és a különböző foglalkozások közötti összefüggéseket mutatta volna be. Pedig már a középkorban éltek magyar nyelvterületen várépítő mérnökök, kéményseprők, művészek stb. Családneveik gazdagítják a magyar névállományt, és sokszor hozzáidomulnak a magyar hangrendszerhez, illetve helyesíráshoz (pl. *Corradi* > *Korrádi*). Ezzel párhuzamosan a magyar nyelvbe számos jövevényszó is érkezett az adott foglalkozásokból (pl. *bastione* > *bástya*).

GERGANA PETKOVA a római cognomenekből származó bolgár férfinevek rendszerét mutatja be (99–107). További információkkal szolgálhat az a vizsgálat, hogy ezen nevek viselőit az ortodox vagy a katolikus egyház kanonizálta-e, vagy esetleg mindkettő.

ILGA JANSONE azoknak a családneveknek a jellegzetes típusait ismerteti, amelyeket a mai Lettországhoz tartozó Vidzeme területén 1819–1826 között, a kötelező családnévviselés elrendelése után vettek fel a parasztcsaládok (109–119). Gyakoriak például a természettel kapcsolatos lett (*Behrsit* < *bērzs* 'nyír') és német eredetű köznevekből (*Rozenbergs* < német *Rose* + *Berg*) kialakult családnevek, valamint az utónevek lettesített formájából és a német *Sohn* összetételéből létrejöttek (*Jānsons* < *Jānis* + *Sohn*).

A 20. századig a dán névadási szokások konzervatívak voltak, az elsőszülött fiú az apai nagyapa utónevét kapta, a másodszülött az anyai nagyapáét. JOHNNY GRANDJEAN GØGSIG JAKOBSEN egy dán kerület rendelkezésre álló forrásai alapján vizsgálja meg,

hogy a 19. századtól a középkorig visszamenően milyen regionális különbségek mutat-
hatók ki a férfinevek használatában (121–134).

Az állandó családnevek bevezetésével a dán névadási szokások megváltoztak, gyakoribb
a középső nevek használata. LARS-JAKOB HARDING KALLERØD a lehetséges összefüggé-
seket tárja fel a középső nevek és a társadalmi státusz között, Salling és Thy környékét
vizsgálva (135–147).

GRASILDA BLAŽIENĖ azt mutatja be, hogy a kihalt nyelvek vizsgálatában milyen kü-
lönleges szerepük lehet a személyneveknek. A Német Lovagrend a 13. századtól kezdve
dokumentálta a porosz neveket, ami elősegíti a porosz nyelv és a névállomány jellemzői-
nek megismerését (149–162).

Az első német–lett szótárat vizsgálja a keresztnevek szempontjából RENĀTE SILIŅA-
PIŅKE (163–173). Annak ellenére, hogy a 22 lett nevet tartalmazó szótár a felnémet alakot
tünteti fel a lettesített változat mellett, mégis az alnémet befolyás érződik rajta inkább.

ALEXANDER PUSTYAKOV tanulmánya a volzsszki mari férfinevek rendszerét erede-
tük, illetve alakulásmódjuk szerint mutatja be, az 1678. évi népszámlálást véve alapul
(175–187). Többek között arra a sajátosságra is rámutat, hogy a gyermek nevének eleje
vagy vége utal a szülő nevére.

A középkori Magyarországon keletkezett német, cseh és latin nyelvű oklevelekben
szereplő, magyar viselővel vagy magyar variánssal rendelkező személynevek fordítását
vizsgálja SLÍZ MARIANN tanulmánya (189–197). Megállapítása szerint a fordítási műve-
let kiválasztása függött többek között a forrás típusától, a névviselő társadalmi státuszá-
tól, a név típusától is, de a három nyelvre alkalmazott fordítási stratégiák között több ha-
sonlóság fedezhető fel, mint különbség.

Egy rákoscsabai plébánia 18–19. századi keresztelési anyakönyveit mutatja be VITÁNYI
BORBÁLA (199–209). Ezek alapján tárgyalja a keresztnevek gyakoriságának időbeli válto-
zását, az ismert névadási motivációkat, a többes keresztneveket és az ikreknek adott ne-
veket; mindet eredeti formában, többnyire a latin változatban tüntetve fel.

A névmágia szerepét, az óvónevek adását ismerteti SITKEI DÓRA különböző kultú-
rákban, különböző történelmi korokban (211–223). Ennek részeként kitér a keresztény-
ség előtti magyar névadás feltételezhető mágikus motivációira és neveire is.

GABRIELE RODRIGUEZ és THOMAS LIEBECKE egy online kérdőív alapján készült kor-
puszt ismertetnek, amelyben 2016-ig több mint 2000 utónévre 150 000 véleményezés
érkezett (225–241). Ez alapján onogramokat készítettek, amelyek megmutatják, hogy az
egyes keresztnevekkel kapcsolatban milyen konnotációk (életkor, vonzóság, sportosság,
vallásosság, intelligencia stb.) a gyakoriak.

Az előző század litván utóneveit DAIVA SINKEVIČIŪTĖ tárgyalja tanulmányában
(243–257). A névállomány, különösen a női nevek aránya jelentősen megnőtt az elmúlt
száz évben, köszönhetően a szuffixummal ellátott utónevek használatának.

A kínai írásjegyekben több információ rejlik, mint a latin betűkben. Ezért is érdekes,
hogy a szülők mi alapján választják meg gyermekük nevét, különösen, hogy hivatalos
névlista nem létezik. TEREZA SLAMĚŇÍKOVÁ a 20. század utolsó két évtizedének kínai
olimpiai csapatán keresztül mutatja be, hogy a sok szempont közül fontosabb a jelentés,
mint a fonológiai és grafikus tulajdonságok (259–272).

Édesvízi halnevekből eredő japán egyénnevekkel foglalkozik MASAHIKO MUTSUKAWA
(273–290). Kérdőíve alapján kiderült, hogy e neveket kevéssé használják, és a jelentés
sokkal fontosabb szerepet játszik a név alkalmasságának megítélésében, mint a hangzás.

MARIA SARHEMAA a keresztnevek finn és magyar szlengben lezajló köznevesülésének a motivációit vizsgálja (291–302). A két nyelvben gyakoriak a hasonló fonológiai szerkezetű nevekből és közszavakból kialakult kifejezések (finn *parkkipirkko*, magyar *tankaranka*), de a metonímia, a metafora és a konnotáció következtében is létrejönnek ilyen típusú szavak.

A svájci németben köznevesült utóneveket mutatja be THIS MICHEL FETZER (303–316). A köznevesülés okát az adott név gyakoriságában, a népetimológias asszociációkban és a szentek attribútumainak befolyásában látja. Elkülöníti egymástól az állatokra, testrészekre, viselkedésre, szokásokra vonatkozó jelentéssel rendelkező szavakat.

RITA BARANAUSKIENĖ és ILONA MICKIENĖ tanulmánya a litván ragadványnevek rendszerének jellegzetességeit tárgyalja (317–326). Megállapításuk szerint a leggyakrabban szuffixum hozzáadásával vagy flexióval jönnek létre ragadványnevek.

PÉTERI JULIANNA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6583-364X>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Onomastica Uralica 14. (2018)

Vendégszerkesztők: TAMÁS FARKAS – STAFFAN NYSTRÖM. Debrecen University Press, Debrecen–Helsinki, 2018. 264 lap

Az *Onomastica Uralica* 14. kötete a 2017-ben Debrecenben megrendezett 26. Nemzetközi Névtudományi Kongresszuson (ICOS) elhangzott előadások közül 19-nek közli az írott változatát: 16 angol, 2 német, 1 pedig francia nyelven íródott. Ezek a konferencia négy tematikus paneljében hangzottak el. A folyóirat cikkei tematikus sorrendben követik egymást, eszerint ismertetem őket.

Az első öt tanulmány a nemzetközi névtani együttműködések és projektek szimpóziúmán szerepelt. Az első cikkben FARKAS TAMÁS a szimpóziúm bevezetéseként a névtan jelenlegi állapotát mutatja be nemzetközi szempontból (5–14). Tanulmányában ismerteti a nemzetközi névkutatás intézményes hátterét, a névtannal foglalkozó jelentősebb szervezeteket, konferenciákat, folyóiratokat, valamint kitér a nemzetközi együttműködések fontosságára is. EMILIA ALDRIN, INGE SÆRHEIM és VÄINÖ SYRJÄLÄ az észak-európai országok nemzetközi névtani együttműködését (NORNA) mutatja be (15–22). A hét országot összekapcsoló szervezet történelméről, rendszeres konferenciáiról, tudományos projektjeiről, nyomtatott és digitális publikációiról olvashatunk a cikkben, megemlítve a szervezet jelentősebb eredményeit és változatos kutatási területeit. ARTUR GAŁKOWSKI a Nemzetközi Szlavisztikai Komité (ICS) névtani bizottságának tevékenységét ismerteti (23–35). A több mint 60 éves múlttal rendelkező nemzetközi együttműködés történelméről, valamint jelenlegi állapotáról is olvashatunk cikkében. EVGENY SHOKHENMAYER tanulmányában a névkutatással kapcsolatos fórumokat veszi számba, és általánosságban bemutatja, milyen szerepük van a digitális felületeknek a tudományos tartalommegosztásban (37–51). A névtani weboldalak ismertetése után a közösségi média szerepével,

majd pedig a névtani folyóiratok jövőjével foglalkozik. A tematikus egység utolsó tanulmányában MILAN HARVALÍK és IVETA VALENTOVÁ az egységes névtani terminológia kialakulásának és fejlődésének kérdéskörét járja körül (53–63). Előbb a Nemzetközi Névtudományi Társaság (ICOS) terminológiai munkacsoportjának tevékenységét mutatják be, majd részletesebben írnak a szláv névtani terminológiáról, valamint az ennek egységesítésére irányuló törekvésekről.

A következő négy tanulmány névpolitikai témájú. Az első, melyet STAFFAN NYSTRÖM jegyez, a konferencia egyik plenáris előadásaként hangzott el, témája pedig a helynévadás szabályozása (65–82). Többnyire svéd és más skandináv országok példáján keresztül mutatja be, milyen feladatai és kihívásai vannak a helynévpolitikának. A következő cikkben PAVEL ŠTĚPÁN a csehországi névadást vizsgálja meg, összehasonlítja a szigorú szabályozás alatt álló személynévadást a gyakorlatilag szabad helynévadással, valamint kitér a névkutatók szerepére is az említett területeken (83–92). PATRICIA CARVALHINHOS, MARIA CÉLIA LIMA-HERNANDES és ADRIANA LIMA közös írása São Paulo városi helyneveivel, illetve azok változásával foglalkozik (93–110). A brazil városok közterületi neveinek megváltoztatása politikai és történelmi okokra nyúlik vissza, ezt a folyamatot a tanulmány a politikai és ideológiai manipuláció eszközeként elemzi. JIŘÍ MARTÍNEK a közép- és kelet-európai helynevek 20. századi változásait vizsgálja, különös tekintettel a politikusok neveit viselő helynevekre (111–120).

A soron következő öt tanulmány a konferencia „egyéb nevek” témakörét tárgyaló szimpóziumán hangzott el. NAKABA HIROFUMI és NAKABA TOYOMI írása a japán alagutak elnevezésével foglalkozik (121–131). Kutatásukban egy japán autópálya 19 alagútjának neveit vizsgálják, azok elnevezésének módszerét és történetét részletezik. PETER K W TAN tanulmányában a szingapúri épületek dekoratív neveiről ír (133–146). OXANA ISSERS a szibériai hotelneveket elemzi, azok algoritmusszerű elnevezését, valamint a hoteleket üzemeltető cégek profiljának megjelenését a hotelek nevében (147–160). INGRID SPITZNER tanulmányában azt vizsgálja, hogyan jelenik meg a környezettudatos gondolkodás a cégnevekben (161–176). A tematikus egységet KOZMA JUDIT cikke zárja, melyben a csillagászati nevekkel foglalkozik (177–190). A tanulmány első felében a legfontosabb égitestek elnevezését tárgyalja, a második felében pedig csillagászati nevekben megjelenő névbokrosítás jelenségét mutatja be.

Az utolsó tematikus egységhez öt tanulmány tartozik, melyek az írói névadással foglalkoznak. Az első cikkben RICHARD COATES az írói névadás típusait vázolja fel, saját pragmatikai keretrendszerét használva fel ehhez (191–201). MARTYNA KATARZYNA GIBKA tanulmánya a személynévek funkcióját vizsgálja Terry Pratchett *Őrség! Őrség!* című regényének eredeti, angol változatában (203–214). MARIE A. RIEGER az írói névadásban megjelenő, rasszal kapcsolatos sztereotípiákat elemzi (215–229): az afrikai irodalomban ugyanis a mai napig fellelhető koloniális örökség a szereplők neve és bőrszíne közti párhuzam. AYOKUNMI OJEBODE tanulmányában azt vizsgálja, hogyan jelenik meg a nigériai szociokulturális és vallási gondolkodás hatása az írói névadásban (231–243). Ehhez Chimamanda Adichie egy regényének, valamint Kunle Afolayan egyik filmjének személynéveit elemzi HALLIDAY társas szemiotikai megközelítését felhasználva. A kötet utolsó tanulmányában BODA ISTVÁN, PORKOLÁB JUDIT és MÁTÉ ÉVA *Füst Milán A Mississippin* című versének tulajdonneveit vizsgálja (245–262). A komplex elemzési módnak köszönhetően a tulajdonnevek irodalmi és művészeti asszociációit tárják fel, utat nyitva a vers újabb értelmezéseinek.

A változatos tanulmányok olyan témákat is bemutatnak, amelyekkel ritkábban találkozhatunk. Ezenkívül kitűnően példázzák a névtani kutatások interdiszciplinaritását, rávilágítanak a különböző tudományágak névkutatásban való hasznosíthatóságára.

BALOGH ROLAND JÓZSEF

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1556-2690>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Helynévtörténeti Tanulmányok 14. (2018)

Szerkesztők: HOFFMANN ISTVÁN – TÓTH VALÉRIA. Debreceni Egyetemi Kiadó,
Debrecen, 157 lap

A Helynévtörténeti Tanulmányok 14. kötete nyolc tanulmányt tartalmaz; közülük hat helynevekkkel, egy személynevekkkel, egy írás pedig nyelvtudomány-történeti témával foglalkozik.

A kötet első tanulmányában JUHÁSZ PÉTER azt a kérdést vizsgálja, hogy a honfoglalás előtt a Kárpát-medencében élő szláv népek helynevei milyen mértékben élhettek tovább, és a kora Árpád-kori helynevek milyen mértékben alkalmasak lakosságuk nyelvi hovatartozásának megállapítására (7–50). A szerző bemutatja a települések, várispánságok, püspökségek és monostorok elnevezéseinek eredetét, megvizsgálja a korai szláv nazális mássalhangzóra utaló helyneveket, illetve a szláv eredetű *patak* lexéma helynevekben való használatát. Áttekinti továbbá a szabad jobbágyvándorlás, az egyházszervezés és a dinasztikus kapcsolatok okán érkező szlávok helynévanyagra gyakorolt hatását is.

MOZGA EVELIN munkája az 1211-es Tihanyi összeírás szláv eredetű személyneveivel foglalkozik (51–71). A mintegy 2000 személynévből a szerző szerint 130 névforma sorolható e csoportba. A tanulmány az összetett szláv személynevekből alakult magyar név alakokat mutatja be, melyek közül egyesek teljes formában átkerültek a magyar nyelvbe, mások előtagjukra redukálódtak, de gyakran magyar képző felvételével adaptálódtak. A nevek szócikkszerű feldolgozásában etimológiai, valamint a nevek Árpád-kori továbbélésére és a névadaptációs eljárásokra vonatkozó információkat is olvashatunk.

A Szent István korára datált, hamis Bakonybéli alapítólevél szörványaival foglalkozik tanulmányában SZÓKE MELINDA, összevetve a helyneveket a Bakonybéli összeírásban szereplőkkel, ennek alapján felállítva három kronológiai réteget (73–87). Az elemzés célja feltárni, hogy a 13. századi hamisításban előforduló helynevek mennyiben tartalmaznak 11. századi jellegzetességeket. Az oklevél hamis voltát többek között a *Hygeskw*, *Keruskw*, *Feerkw*, *Oduoskw* hegyek megjelölése bizonyítja, így a tanulmány annak próbál utánajárni, hogy e helynevek mely kronológiai réteghez tartoznak. A szerző ezért alaposabban is megvizsgálja a *kő* szó viselkedését és az *ő* hanggal kapcsolatos hangtörténeti kérdéseket.

PELCZÉDER KATALIN a Bakonybéli összeírásban szereplő *Tener here* és *Sar* szörványok kapcsán etimológiai problémákat jár körül (89–101). Megkísérli a *Tener here* nevű állóvíz lokalizálását, és nevének lehetséges továbbélését is bemutatja. Ezt követően más

korai oklevelekkel összevetve igyekeznek lokalizálni a *Sár* patakot és birtokot, valamint az adományozás idejét érintő, az elemzés szempontjából releváns kérdéseket is részletesen tárgyalja.

KOVÁCS ÉVA a 11. századi helynevek végén fellelhető *-i* funkcióját vizsgálja, érintve ezzel a tövégi mássalhangzók, a helynévképzők és a szlávól átvett nevek morfológiai alkatának és latinizálásnak problémáit (103–113). A bemutatott helynévanyagot a névégi *-i* funkciója alapján helyezi a véghangzó, a helynévképző, a melléknévképző, a latin genitivus végződés, a szláv többesszámjel vagy az egyesszám 3. személyű birtokos személyjel változatának kategóriájába. A csoportosításhoz alapos vizsgálat alá vetette a helyneveket és végződéseiket morfológiai, fonológiai és helyesírás-történeti szempontból.

KOROMPAY KLÁRA Bárczi Gézára mint tudós tanárra emlékezik vissza írásában (115–124). Szót ejt a Bárczi által tartott egyetemi órákról, illetve a tudományhoz és pedagógiához való hozzáállásáról és oktatói-kutatói módszereiről.

DITRÓI ESZTER az általa kidolgozott statisztikai módszerrel, illetve klaszteranalízissel végez összehasonlító rendszertani vizsgálatokat a Veszprém megyei Pápai járás 36 településének helynévanyagán (125–136). Módszerében kiemelten fontos szerepet játszik a különböző helynévszerkezetek gyakoriságának, illetve a települések névsűrűségének összevetése és a gyakorisági mutatók térképre vetítése.

A kötet utolsó tanulmányában E. NAGY KATALIN Bakonszeg és Szentpéterszeg helynévrendszerét veti össze, az elemzés névszociológiai aspektusát is kiemelve (137–153). A két falu lakott területeinek, határrészeinek, építményeinek, vizeinek elnevezéseit és domborzati neveit összevetve a névrendszerek eltéréseinek okait a két faluban végzett gazdasági tevékenység különbségeiben keresi.

SARNYAI VIVIEN

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5825-7242>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Onoma 50. (2015)

Szerkesztők: OLIVIU FELECAN – UNNI-PÄIVÄ LEINO.

The International Council of Onomastic Sciences, Uppsala. 146 lap

Az *Onoma* 2015. évi, jelentős késéssel megjelent 50. száma 5 angol nyelvű tanulmányt közöl, változatos témakörökben.

RICHARD COATES írása a különösen összetettnek minősített angliai *Shirehampton* helynévnek és történetének az újabb értelmezéseit kínálja fel (5–43). Több oldalról közelíti meg vizsgálatának tárgyát, azzal a kinyilvánított céllal, hogy a név etimológiáján kívül elméleti és módszertani tanulságokkal is szolgáljon. Etimológiai, filológiai kérdés a név eredetének, alakulásának értelmezése, névtani a szóban forgó hely elnevezésének története. Az, hogy a *Shirehampton* helynév korábbi, eltérő értelmezéseinek milyen gyakorlati következményei voltak és vannak, már historiográfiai kérdés. COATES szójelentés-tani, kulturális és elméleti vonatkozásoknak is helyt ad írásában akkor, amikor azt kutatja,

hogy a név a története során hogyan került át más névtani kategóriákba. A cikk arra törekszik, hogy példázza és megerősítse: a történeti névtan önálló tudományterület, amely jóval tovább terjed egy név etimológiájának feltárásánál.

Szintén névtörténeti irányultságú LARS-JAKOB HARDING KÆLLERØD és BARBARA ANA REVUELTA-EUGERCIOS munkája (73–101). A szerzők a középső nevek használatát vizsgálják az 1880-as dán népszámlálás adatai alapján. Míg Dániában a középső név a 19. századig szinte kizárólag a nemesség (és valamelyest a papság és a polgárság) körében volt megszokott, a 19. században végbemenő társadalmi változások és a névadásra vonatkozó korlátozó jogszabályok bevezetése oda vezetett, hogy a népesség nagyobb részében megnőtt ezek használatának gyakorisága. A szerzők a közel 2 milliós adatbázis kvantitatív elemzésével számottevő különbségeket tárnak fel földrajzi és demográfiai kritériumok, mint például nem, életkor és településtípus alapján. A tanulmány megállapítja, hogy a középső név használata jóval gyakoribb férfiak esetében, és aránya mindkét nemre vonatkozóan jelentős mértékben növekszik a vizsgált időszak vége felé. A szerzők számba veszik a jelenségek mögött álló lehetséges okokat, és levonják a megfelelő következtetéseket.

A név és névhasználat egészen más aspektusát mutatja meg LASSE HÄMÄLÄINEN írása (45–71). Az illegális drogkereskedelem legújabb színtere a sötét internet, ahol az üzlet személyes találkozás nélkül köttetik meg. A drogdílernek tudják, hogy maga a névválasztás is jelentősen befolyásolja az üzleti sikert, ezért a felhasználóneveiken keresztül fontos információkat osztanak meg, például az árujukról, arról, hogy melyik országban élnek, és egyedül vagy csoportban dolgoznak-e. Vannak, akik valódi, jól ismert márkaneveket plagizálva próbálják tevékenységükről a legális, normális üzlet benyomását kelteni. Mások éppen ellenkezőleg járnak el, szándékosan hangsúlyozzák az alvilághoz tartozásukat azzal, hogy ismert valódi vagy fiktív drogbűnözőket idéznek meg a nevükkel. Uthalhatnak a nevek a kábítószerektől várt hatásokra vagy a termék, illetve a szolgáltatás minőségére is. Mindazonáltal a nevek harmadának nincs semmiféle kábítószerrel kapcsolatos vonatkozása. A szerző az egyik legnagyobb kriptopiác adatait felhasználva vizsgálja a drogkereskedők felhasználóneveit, összevetve ezeket más felhasználónevekkel és kereskedelmi nevekkel. Végül arra jut, hogy a kereskedelmi nevek kimutatható hatásán kívül a drogkereskedők felhasználónevei összességükben nem különböznek lényegesen az egyéb felhasználónevektől.

DONNA L. LILLIAN tanulmánya névmisztikával és írói névadással foglalkozik Suzette Haden Elgin Ozark-trilógiája kapcsán (103–119). A történet a 31. században, egy képzeletbeli bolygón játszódik, melyet a Földről, az Ozark-hegységből érkező emberek népesítettek be még 2021-ben. A regényekben fontos szerepe van a névnek és a névadásnak. Ozark bolygó lakói mágiát alkalmaznak: ennek legfontosabb eleme a tulajdonnévadási rendszer, melynek keretében a nagymamák nevezik el a leánycsecsemőket. Elgin névadási rendszere erősen emlékeztet korunk nyugati számmisztikájára, amelyben a betűk számoknak feleltethetők meg, és amely szerint a név, amely adott számok halmazából áll, meghatározza sorsunkat. A tanulmány bemutatja Elgin számmisztikáját és névadási rendszerét; az utóbbit értékelve a cikk szerzője megállapítja, hogy a rendszer általános eleganciáját némiképp rontják a hiányosságok és a helyenkénti következtelenségek.

A Volga középső folyásánál élő őslakos marik kereszténység előtti ősi névadási szokásait mutatja be ALEXANDER PUSTYAKOV írása (121–145). A névnek a mari kultúrában betöltött fontos szerepét már az is jelzi, hogy a hagyomány szerint a csecsemőt kétszer is

elnevezték: az első nevet rögtön születése után kapta, a második – végleges – nevet pedig néhány nappal később. Ez az állandó név is változhatott azonban, ha a gyermek sokat sírt vagy nagyon beteg volt: az új névtől remélték a betegségtől való megszabadítást. A névválasztást részben a korabeli hitvilág és a hiedelmek határozták meg (pl. mágikus szertartásokat végeztek a jó név megtalálása érdekében), részben a hagyományok alakították (pl. névöröklés).

SÁROSI ZSÓFIA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3193-766X>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Onoma 51. (2016)

Szerkesztők: OLIVIU FELECAN – UNNI-PÄIVÄ LEINO. The International Council of Onomastic Sciences, Uppsala. 246 lap

1. Az *Onoma* című folyóirat itt ismertetett kötete tematikus szám: az ázsiai nevek és névadási szokások témakörével foglalkozó tanulmányokat ad közre. Tíz ilyen tanulmány olvasható benne, többségük angol nyelven, kettő franciául; témáik fele-fele arányban helynévtani, illetve személynévtani irányultságúak. A szerzők elsősorban a kelet- és délkelet-ázsiai régiókba: a koreai, kínai, vietnámi, indiai, malajziai és indonéz nevek, illetve névkutatás világába nyújtanak betekintést. A közölt cikkek egyrészt általánosabb érvényű, másrészt a helyi sajátosságok által meghatározott jelenségek megismerését és megértését segítik az ázsiai kultúrákban és a neveik világában kevésbé tájékozott olvasók számára is.

2. A folyóiratszámot – a rövid szerkesztőségi előszót (2) követően – a vendégszerkesztők: SUNGJAE CHOO, PETER KANG és MULTAMIA R. M. T. LAUDER bevezető írása nyitja (7–12). Ázsia esetében a Föld legnagyobb és legnépesebb kontinenséről van szó, melynek neve Kis-Ázsia ókori megnevezéséből terjedt ki később az egész földrészre. A bevezető cikk utal a kontinensnek és egyes régióinak a körülhatárolására, illetve megnevezése mögött meghúzódó szemléletmódok problematikájára, majd a folyóiratszám tartalmának összképét vázolja fel, az egyes tanulmányok tartalmának, főbb megállapításainak rövid áttekintésével együtt.

SUNGJAE CHOO írása a kínai írásjegyeknek a koreai toponímiában betöltött szerepével foglalkozik, mely a koreai ábécé 15. századi bevezetését követően is megmaradhatott (13–24). Tárgyalja mindkét írásrendszer használatának különböző típusú következményeit a névanyagban, kitekintve röviden más ázsiai nyelvek körére is.

PHÙNG THI THANH LÂM tanulmánya Hanoi utcaneveinek témakörébe: a történelmi személyiségek után elnevezett közterületek, illetve a kolonializmus és posztkolonializmus közötti átmenettel összefüggő névváltoztatások területére és történetébe vezet be olvasóit (25–44). A vietnámi főváros utcaneveinek megváltoztatásai, mint az máshonnan is jól ismert, a politikai hatalom kifejezésének és a kollektív emlékezet, értékek, szimbólumok megjelenítésének az eszközeiként is szolgálhatnak.

PETER KANG Tajpejnek, azaz Tajvan fővárosának az utcanévadási gyakorlatát tekinti át a második világháborút követő időszakra vonatkozólag, amikor két év alatt két utcanév-változtatási hullám zajlott le (45–74). Az 1947-es, második hullámot történelmi okokból különösen erőteljesen határozta meg az állami ideológia, a kínai nemzeti gondolat.

A FRANTIŠEK KRATOCHVÍL, BENEDIKTUS DELPADA és FRANCESCO PERONO CACCIAFOCO szerzőhármás cikke egy kelet-indonéziai, pápua közösség helyneveinek eredetét és használatát vizsgálja (75–111). Az összegyűjtött névanyag legjellemzőbb része jelentés-tani szempontból átlátszó, s a közösség életterét meghatározó természeti, illetve meg-művelt környezetet írja le. Az írás kitér a helyneveknek a szóbeli hagyományban és a mindennapi kommunikációban betöltött néhány jellemző funkciójára is.

XU DUODUO az ősi asztronómiai megnevezések köréből meríti témáját, azok jellem-zőit és eredetét kutatva Kína több kultúrájában, feltárva a köztük fennálló kapcsolatokat, kölcsönzéseket is (113–143). Látókörét a tibeti és általában a kínai kultúra irányába tá-gítja tovább, a cikkhez kapcsolódó függelék pedig a szanszkrit, az angol és a görög meg-felelők számbavételére is kiterjed.

PUKAMA RIKÁ PERDANA, MULTAMIA R. M. T. LAUDER és ALLAN F. LAUDER közös írása ismét Indonéziából veszi anyagát: egy Szumátrán élő népcsoport személynévrendsze-rét teszi vizsgálatá tárgyává (145–160). Indonézia különböző nyelvű és etnikumú nép-csoportjai körében a családnevek meglete ritkaságszámba megy, a nemzetségnevek használata azonban több közösségre is jellemző. A cikk e nemzetségnevek jelentőségé-vel, típusaival, használatával foglalkozik, a hivatalos forrásokból összegyűjtött névanyag elemzésére alapozva.

IRENA KAŁUŽYŃSKA tanulmányának tárgyát a kínai személynévek nyelvi felépítése, jellemzői, illetve szociokulturális sajátosságai szolgáltatóják (161–186). A kínai egyénnév-anyag zömét jelentés-tani szempontból áttetsző, gyakran egyénileg alkotott nevek képe-zik, melyek így a kínai kultúrára jellemző elvárások és sztereotípiák körére vonatkozólag is tanulságosaknak bizonyulhatnak. A cikk a kínai személynévek különböző, részben tör-téneti típusainak körét is igyekszik felvázolni.

MARCIENNE MARTIN a 20. századi, Nobel-díjas japán író, Kavabata Jaszunari művei-nek írói névadását vizsgálja francia nyelvű cikkében (187–206). A cikk az író munkái-ban szereplő személynévek és helynevek körét egyaránt tárgyalja, a figyelmet különösen is a személyes élmények, ismeretek szerepének bemutatására irányítva.

VERONIKA V. ROBUSTOVA napjaink malajziai névdivatjának és az ezt befolyásoló szociokulturális tényezőknek a témakörét vázolja fel tanulmányában (207–221). A szerző az egyénnév-választásban szerepet játszó szempontokat és tendenciákat elemzi, melyek közt a hagyományos és a szokatlan nevek adásának szándékát e kultúrában is megtalál-hatjuk. Az ország meghatározó vallása erős hatással van a névválasztásra: a nevek jó része arab származású, szemben az eredeti maláj vagy szanszkrit nevekkal.

PHILIPPE RAMIREZ francia nyelvű cikke Északkelet-Indiába vezet el, s a családnév-használat és az etnicitás összefüggéseire irányítja a figyelmet (223–246). A kérdéskör a vizsgált területen, az adott kultúra, társadalom, az ott élő népcsoportok körében kiemelt fontosságúnak számít, akár politikai tényezőként, s mindenképpen az identitásformálás szempontjából.

3. Az Onoma 51. számának szerzői – nevük, illetve affiliációjuk alapján – részben a tanulmányukban tárgyalt nyelvek, illetve országok képviselői személy szerint is, részben

viszont európai kutatók. A kötet kevésbé a szorosabb értelemben vett nyelvi jellemzőknek, mint inkább a tulajdonnevek használatának, társadalmi és kulturális hátterének a vizsgálatára, tényezőire irányítja figyelmünket: többek közt a hagyományok, a kulturális kölcsönhatások, az ideológiai tényezők vagy éppen az identitásalkotás és -kifejezés szempontjaira. Mindez jól jellemzi mind a modern onomasztika interdiszciplinaritását, mind a szocioonomasztikai szemlélet egyre intenzívebb jelenlétét, de a tematikus szám dedikált témájával egyúttal a nemzetközi névkutatás számára – annak európai dominanciája mellett – még jelenleg is többé-kevésbé egzotikusnak számító területet is. A tematikus szám megjelentetésének igénye és példája ugyanakkor e látókör kiszélesítésének igényét is bizonyítja számunkra.

FARKAS TAMÁS

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7732-2302>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Nomina 39. (2016–2018)

Szerkesztő: DAVID N. PARSONS. Society for Name Studies in Britain and Ireland,
Lavenham. 158 lap

A folyóirat 39., 2016–2018 között készült írásokat tartalmazó kötetében négy tanulmány, egy könyvkritika, négy könyvismertetés és a 2015. év témaspecifikus szakbibliográfiája kapott helyet.

1. Tanulmányok. HARRY PARKIN módszertani témájú tanulmánya arra hívja fel a figyelmet, hogy egyes családnevek eredetének felderítésében a szigorú értelemben vett nyelvtörténeti vizsgálatokon túl egyéb tényezők figyelembevételére is szükség van (1–19). Nézetét esettanulmányok segítségével igazolja. A dán *Haastrup* családnevet például meglepő módon a nigériai Bilaro uralkodóházzal rokoni kapcsolatban lévő bevándorlók honosították meg Nagy-Britanniában, a család egyik tagja ugyanis egy dán hajóskapitány tiszteletére vette fel és örökölte tovább ezt a családnevet. Ezért a családnév mellett ma is jellemzően joruba eredetű egyénnevek jelentkeznek a szigetországban. A sussexi *Tellick* családnév minden bizonnyal a cornwalli *Tallack* névforma kései alakváltozata, amint ezt a délkelet-angliai megyében feljegyzett névviselek cornwalli születési helye sugallja. A szintén Cornwallban gyakori *Angear* családnév ugyanakkor 19. századi földrajzi elterjedtsége alapján valószínűleg független a Dél-Anglia középső területein jellemző *Anger* családnévtől. Az *Abeles* családnévet a népességtörténeti adatok szerint letelepülő zsidók hozták magukkal a szigetországba. A cornwalli *Buzza* és a Man-szigeten jelentkező *Buzzo* családnevek pedig azonos etimonra, egy cornwalli hely nevére mennek vissza, s a családnevet a 19. századi Cornwallból gazdasági okok miatt elköltöző bányász(ok) honosítottá(k) meg a Man-szigeten.

EILA WILLIAMSON írása irodalmi vonatkozású, Berwickshire megyei mikrotoponimákat mutat be (21–56). Walter Scott Marmion című elbeszélő költeményének egyik

helyneve nyomán a megyében több *Sybil's Well* elnevezésű forrás, kút is található; egy, az író személyével összefüggő (talán fiktív) történet alapján pedig az egyik megyebeli kilátópont *Scott's View* néven vált ismertté. Balladai eredetre mennek vissza a személynevet és épület-, illetve völgymegjelölést tartalmazó *Rhymer's Tower*, *Tibby Fowler's Cottage* és *Tibby Fowler's Glen* mikrotoponimák is. A skót nemzeti hős, William Wallace életével kapcsolatos legendás történetből veszi eredetét a *Wallace's Crook* pataknev, amely valószínűsíthetően egy korábbi *Birgham Crook* elnevezést váltott fel. Amelioráció eredményeként válhatott a *Gowkscroft* névformából (vö. skót *gowk* 'kakukk') *Godscroft* (vö. angol *god* 'isten') egy birtok megjelöléseként. Ez azonban a közvélekedés ellenére nem a 16–17. századi családtörténész és költő David Hume érdeme, mivel az utóbbi névalak már az ő ideköltözése előtti évtizedekből is adatolt. A berwickshire-i helynevek irodalomban való használatának tág kérdéskörét esettanulmányban, egy, a 16. századi skót költőnek, Richard Maitland of Lethingtonnak tulajdonított művön keresztül illusztrálja a szerző: a mű *Blythe* földbirtoknevét a skót *blith/blyth* ('boldog, vidám, jó kedélyű') szóval hozza összefüggésbe.

RICHARD COATES tanulmánya a gloucestershire-i *Avening* helynév eredetét tárgyalja az eddig elfogadott magyarázat kritikai átvizsgálásával (57–75). Meglátása szerint kevésbé valószínű, hogy a helységrnév első eleme az *Avon* folyónév lenne, a településen áthaladó vízfolyás ugyanis nem jelentkezik ezen a néven, az ismert *Avon* elnevezésű folyók pedig távolabb esnek; továbbá az eredetileg a lakosságra vonatkozó óangol *-ingas* végződés helységrnevekben jellemzően csak jóval keletebbre fekvő angliai területeken fordul elő. Az óangol helységrnévi adat írásképe alapján a szerző felveti azt a lehetőséget, hogy a gloucestershire-i település nevének esetében egy 'avignoni emberek' jelentésű csoportmegjelölés kései metonimikus helynévi használatára látunk példát. Az idegen származású lakosok talán a térítő szándékkal érkező első canterbury érsek, Ágoston kíséretében kerülhettek Gloucestershire-be a hatodik század végén. A teljes képhez ugyanakkor az is hozzátartozik, hogy helyi hagyomány nem őrzi avignoniak letelepülésének emlékét, s a korai egyházi birtoklásnak is csak kevés nyoma maradt az oklevelekben.

JAMES O. BUTLER írása Arthur Ransome *Swallows and Amazons* (Fecskek és Fruskák) című klasszikus gyermekregény-sorozatának öt kötetében vizsgálja a helynevek szerepét (77–96). Megállapítása szerint az északnyugat-angliai Lake District tóvidéken játszódó, a gyermekeknek a táj megtapasztalásával és interpretációjával összefüggő kalandjait bemutató történetekben a helynevek három rétege figyelhető meg: a valós, nem feltétlenül csak helyben fellelhető földrajzi nevek mellett a tóvidék helynevei által inspirált, a bennük használt névösszetevőkből építkező lehetséges névalakokkal, valamint teljes egészében fiktív névformákkal egyaránt találkozunk. Változatlan formában jellemzően azok a helynevek jelentkeznek a regényekben, amelyek a gyermekek felnőttekkel való interakcióinak helyszíneit jelölik, hiszen itt találkozik a felnőttek valós világa a gyermekek képzeletvilágával. A gyermekek felfedezésre váró, a tóvidék természetföldrajzába vetített képzeletbeli világának helynevei ugyanakkor a táj állandósága ellenére is kötetről kötetre változnak, hozzájárulva az újabb kalandok átélésének helyszínéül szolgáló regényvilág hiteles megteremtéséhez.

2. Könyvkritika. PETER MCCLURE írása egy, a tizenkettedik századi Angliából ránk maradt, elhúzódó korábbi munkálatok után 2015-ben *Thorney Liber Vitae* címen kiadott személynévregiszterről szól (97–118). A forráskiadvány névtani jelentősége vitathatatlan:

közel 90 személynév legkorábbi vagy egyetlen angol feljegyzése e lajstromban található, a jegyzék további névformái pedig sok esetben lehetővé teszik a korábbi etimológiai magyarázatok pontosítását, felülvizsgálatát. A szerző ugyanakkor kritikai észrevételeket is megfogalmaz a sajtó alá rendezés elveivel kapcsolatban. Sajnálatosnak tartja, hogy a névtani és a prozopográfiai elemzések a kötetben lényegében függetlenek, egymás mód-szereire, eredményeire kevésbé vannak tekintettel. Kifogásolja a két egységben eltérő alapelvek mentén megvalósított lemmatizáció gyakorlatát is. Egy másik hiányosság, hogy a ragadványnevek nem kaptak szótári feldolgozást a kiadványban, mindössze egy-egy megjegyzést olvashatunk némely, e kategóriába tartozó névforma kapcsán. MCCLURE több, bizonytalan etimonúnak tartott személynévi és néhány ragadványnévi forma magyarázatát is kidolgozza tanulmányértékű recenziójában.

3. Recenziók. A rovat bemutat egy kötetet, mely az 1600 előtt lejegyzett *Kingston* ('a királyi település', 'királyi település') típusú helynevek nyelvi, történeti és földrajzi sajátosságait elemzi, és e nevet viselő települések múltbeli adminisztratív szerepét hangsúlyozza a királyi birtoklás tényével szemben; tárgyal egy Grimsby város főbb utcaneveiről szóló, gazdag helytörténeti anyagot kínáló ismeretterjesztő munkát; ismert két, brit és ír futballklubokra, illetve walesi futball- és rögbicsapatokra vonatkozó informális neveket közreadó kötetet; valamint elismerően nyilatkozik egy Hampshire megyei és Wightszigeti helynevekről szóló, közel egy évszázaddal ezelőtt született írásokból összeállított mű kiadásáról (119–135).

4. Bibliográfia. A kötet a 2015-ben megjelent, Nagy-Britannia és Írország tulajdonneveivel (is) foglalkozó, főként angol, illetve kisebb részben német, olasz, orosz, svéd, norvég, walesi és ír nyelvű történelmi, történeti földrajzi, régészeti, filológiai, névtani (az utóbbin belül általános kérdéseket tárgyaló, forrásanyagot megjelentető és módszertani témájú, valamint személy-, hely- és irodalmi neveket feldolgozó) kiadványok, tanulmányok, recenziók bibliográfiájával zárul (137–157). Bekerült a bibliográfiába a 2010-ben Pécsen rendezett 16. nemzetközi angol nyelvtörténeti konferencia (ICEHL) válogatott előadásából 2012-ben megjelent, HEGEDŰS IRÉN és FODOR ALEXANDRA által szerkesztett tanulmánykötet recenziója is.

BÖLCSKEI ANDREA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2628-5297>

Károli Gáspár Református Egyetem

Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

Rivista Italiana di Onomastica 24. (2018)

Főszerkesztő: ENZO CAFFARELLI. Società Editrice Romana – ItaliAteneo, Roma.

1190 lap (1. 534 lap, 2. 615 lap)

Tanulmányok, kisebb közlemények, vitacikkek. Az összesen 27 tanulmány nagyobb részének olasz a szerzője és a témája is, de szerepel a tanulmányok között RESZEGI

KATALIN angol nyelvű írása a köznevesülésről (25–46), illetve GÉRARD TAVERDET francia nyelvű cikke Balzacnak a nevekhez való viszonyáról és névadási gyakorlatáról (123–127) is.

Átfogó témájú tanulmányt írt RITA CAPRINI a nevek mágikus-rituális szerepéről (17–24), YORICK GOMEZ GANE pedig (néhány szócikket is közölve) bemutatja ENZO CAFFARELLI és CATERINA GAGLIARDI Terminologia onomastica címmel nemrég közzétett, az interneten is elérhető¹ terminológiai szótárát (95–106), melyről a névtani címszavakat is felsoroló további ismertetés is olvasható a 2. kötetben (885–887).

A legtöbb írás a személynevekkel foglalkozik: MAURO MAXIA a *Berlinguer* (51–62), VINCENZO D'ANGELO pedig a *Boccaccio*, *Boccacci* név történetével foglalkozik (107–122); MIRO TASSO a Molise tartományban fellelhető horvát eredetű családneveket elemzi (153–169); GUIDO BORGHI az Asterix képregénysorozat gall neveiről írt (197–203); FRANCESCO MANNA az északkeleti területeken elterjedt *-atto* családnévképzőt (567–592), GIUSEPPE STACCIOLI pedig a szicíliai *Musumeci* családnév eredetét vizsgálja (593–606). YORICK GOMEZ GANE ismerteti GIORGIO PASQUALINAK az 1950-es években folytatott, a személynevekkel kapcsolatos munkásságát (649–661); PAOLO D'ACHILLE az olasz *principe azzurro* 'kék herceg' (azaz: 'kívánatos férjjelölt') kifejezés megszületésének eredetét keresi (663–667); KEVIN DE VECCHIS az 1800-as évek első felében élt patrióta, Angelo Brunetti közismert *Ciceruacchio* ragadványnevével foglalkozik (669–720); MIRO TASSO az olasz fasizmus Alto Adige-i személynév-politikáját vizsgálja, különös tekintettel a családnevekre (721–746); ROBERTO RANDACCIO az olasz spagettiwestern személyneveit elemzi (748–764); FEDERICO MUSSANO két reneszánsz festő (Cosmè Tura és Dosso Dossi) munkáinak allegorikus-játékos, a rajz és az írás határán álló, kódolt névhasználatát vizsgálja festményeik névalírásában (800–804).

A helynevekkel foglalkoznak a következő tanulmányok: GUIDO BORGHI egy Salerno melletti mikrotoponima szabell eredetéről ír (47–50); ENZO CAFFARELLI önkormányzati címerek olyan érdekes eseteit elemzi, amelyekben a címerkép népetimológiával átértelmezi a helynév eredeti jelentését (172–196); MASSIMO PITTAU az etruszk szubsztrátumhoz sorol néhány helynevet (206–208); GIOVANNI RAPELLI is az etruszkra vezeti vissza a venetói *Polesine* helynevet (209–218); LEONARDO DI VASTO egy calabriai zóna helyneveinek etimológiáit adja meg (63–94).

A köznevesülés a témája a következő tanulmányoknak: PATRIZIA PARADISI a költő Carducci levelezésében fellelhető ilyen eseteket mutat be (129–142); ROBERTO RANDACCIO a *stiffelius* 'térdfig érő hosszú zakó' köz- és tulajdonnévről ír (143–151); ALDA ROSSEBASTIANO az északi *Caterina* → *ciatrina* 'eladó lány stb.' történetét írja meg (643–648).

A nép- és egyéb nevek témakörébe sorolható LUIGI MATT cikke a *sardegno* 'szárd' népnév rosszalló értelmének kialakulásáról (607–632), illetve ALBERTO MANCO cikke az antik Itália hely- és népneveinek készülő szótáráról (633–642). Végül EMIDIO DE ALBENTIS az olasz futballstadionok nevét vizsgálja meg (765–799).

A felsorolásból kitűnik, hogy az olasz névtanوسokat erősen érdeklik a nevek történeti vonatkozásai (így hangsúlyosan az itáliai szubsztrátumnyelvekkel való összefüggéseik), illetve többen foglalkoznak a deonímia és a transzonímia területéhez tartozó témákkal is.

Minima onomastica. Ennek a rovatnak a népszerűségét mutatja, hogy a két kötetben összesen 52 rövid cikk látott napvilágot; 17 szerző mindkét számban adott közre egyoldalas

¹ <http://www.avsi.unical.it/>

tanulmányt. Az írások túlnyomó többsége speciálisan olasz (vagy itáliai) kérdésekkel foglalkozik. Itt most ARTUR GALKOWSKI írásait emeljük ki, melyek tematikája: 14–18. századi olasz kereskedők családnévének továbbélése lengyel földön (236), illetve az olasz autósztrádanévek szerkezete és a névadások motivációja (816).

Szemle (recenziók és ismertetések). E rovatok gazdagsága ezúttal sem tesz lehetővé alaposabb beszámolót, így elsősorban a magyar vonatkozásokra koncentrálok. Elsőként említendő, hogy hosszabb ismertetés van szentelve HOFFMANN ISTVÁN, RÁCZ ANITA és TÓTH VALÉRIA 2017-ben megjelent *History of Hungarian Toponyms* című könyvének (258–260) és a BÖLCSKEI ANDREA, FARKAS TAMÁS és SLÍZ MARIANN által szerkesztett, szintén 2017-es *Magyar és nemzetközi névtani terminológia. Hungarian and International Onomastic Terminology* című kötetnek (264–265), mindkettő FÁBIÁN ZSUZSANNA tollából. Rövidebb recenzió mutatja be a KOVÁCS ÉVA által szerkesztett *A survey of Historical Toponomastics* (2017) című kiadványt (292–293), illetve SLÍZ MARIANN 2017-ben megjelent munkáit: *Personal Names in Medieval Hungary*, illetve *Személynévvizsgálatok a középkori Magyarországról* (293–294).

A nem magyar vonatkozású munkák közül felhívjuk a figyelmet a GIUSEPPE STACCIOLI–MARIO CASSAR szerzőpáros által gondozott *Dizionario dei cognomi italiani di origine araba* (Pisa, 2017) című 470 oldalas családnévszótárra (CAFFARELLI recenziója: 250–253), MARIO ALINEI és FRANCESCO BENOZZO *Dizionario etimologico-semanticó dei cognomi italiani* (DESCI) című családnévszótárára (302–303, 844–848), továbbá PAOLO D’ACHILLE *Che pizza!* című könyvére (Bologna, 2017): az utóbbiban a szerző az egész világon elterjedt ételféleség történetét, illetve a névnek (akár tulajdonnévként is) a világban való elterjedését elemzi (263–264). A márkanevekről szóló fontos alapmunkának tűnik a zürichi MARIA CHIARA JANNER *Studi linguistici sulla marca* (2017) című könyve (865–866).

A folyóirat-ismertetések sorában megtalálható az *Onomastica Uralica* 9., valamint a *Névtani Értesítő* 39. kötetének bemutatása is (317–318, ill. 903–904). Az *Onoma* 48. számának rövid leírásában a tartalomjegyzékben szerepel BÖLCSKEI ANDREA, SLÍZ MARIANN és SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ neve és (angol, illetve német nyelvű) cikkének címe is (307).

Rendezvények. A rovat a 2017 februárja és 2019 augusztusa között a világ minden táján már lezajlott, illetve tervezett névtani eseményekről közöl beszámolót vagy előzetest. Magyar vonatkozású hírek: a 26., debreceni ICOS-kongresszus programjának leírása az előadók nevével és előadásuk címével (349–352); a 2017 novemberében az ELTE BTK-n *Nevek és szótárak* címmel rendezett konferencia leírása (371–372), továbbá az ugyanitt 2018 márciusában rendezett *Magyar névkutatás – aktuális feladatok* című konferencia előzetese (932). Egy 2018 áprilisában Ostravában rendezett konferencián (*Place Names as a Mirror of Political Developments in Modern European Society 1848–2018*) előadásokkal szerepelt ERŐSS ÁGNES és TÁTRAI PATRIK (az MTA CsFK Földrajztudományi Intézetének tudományos munkatársai, 935); ugyanők részt vettek a Moszkvában 2018. jún. 4–6. között megrendezett *Practical Geography and XXI Century Challenges* című konferencián is (közös előadásuk címe: *The Politics of Place Names: The Use of Minority Toponymy in Multiethnic Settings in East Central Europe*, 948); SIMON ZSOLT régész pedig *Anatolian Names in Babylonian Texts* címmel tartott előadást Velencében 2018 júniusában az *Onomastic Training Week* elnevezésű rendezvényen (946).

Folyamatban levő munkák, események. A rovatban több tucat olasz, illetve nemzetközi eseményről, projektmunkáról, felhívásról, újonnan megjelent vagy kiadás előtt álló könyvről stb. számol be a főszerkesztő. Kiemeljük közülük a következőket: híradás

a debreceni ICOS anyagának az Onomastica Uralicában való megjelentetéséről (990); szintén a debreceni ICOS-ra visszapillantva már a 2020-as, Krakkóban megtartandó kongresszusra gondol a főszerkesztő (395); rövid összefoglaló a névtani folyóiratok főszerkesztőinek Farkas Tamás által megszervezett tanácskozásáról a debreceni ICOS kongresszus keretében (396–397); 30. évfordulóját ünnepelte a PatRom (Patronymica Romanica, 409–410); 2017 júniusában Triesztben a Habsburg-időig visszanyúló utcanevekről és egyéb városi elnevezésekről tartottak kerekasztalt (428–429); rövid beszámoló az ICOS terminológiai csoportjának megújulásáról (melynek Farkas Tamás mellett tagja lett Bölcskei Andrea is) és a BÖLCSKEI–FARKAS–SLÍZ-féle terminológiai jegyzékről (977–978).

Névgyakorisági vizsgálatok. A 2016. évre vonatkozó olasz utónévstatisztikai adatok szerepelnek mind az első (516–524), mind a második kötetben (1049–1089) a főszerkesztő tollából. Az első adatsorokból kitűnik, hogy az Itáliában élő idegen nemzetiségűek körében a 10 leggyakoribb férfinév: *Adam, Ryan, Youssef, David, Matteo, Mohamed, Gabriel, Leonardo, Kevin* és *Omar*; a női nevek pedig: *Sofia, Sara, Aurora, Malak, Emma, Emily, Amelia, Maria, Alessia* és *Giulia* (521–522). A második – a globalizációs folyamatokra még jobban figyelő, hosszabb – elemzésben a szerző az olasz utónévállomány tendenciáit veti egybe 23 más országban (köztük Magyarországon: 1082) zajló folyamatokkal. A 2016-os évre vonatkozó olasz adatok szerint az első 10 leggyakoribb férfinév: *Francesco, Alessandro, Leonardo, Lorenzo, Mattia, Andrea, Gabriele, Matteo, Tommaso, Riccardo*, a női nevek pedig: *Sofia, Aurora, Giulia, Emma, Giorgia, Martina, Alice, Greta, Ginevra, Chiara*. Az olasz tendenciák: az idegen eredetű nevek rendszerint asszimilált formában kerülnek be a névállományba, továbbá megfigyelhetők tartományi (észak-déli) különbségek a névsorrendekben. Az adatokból az a következtetés is levonható, hogy a leggyakrabban adott nevek százalékos aránya csökken (azaz nagyobb a nevek „szórása”).

Név- és névtani figyelő. Ebben a főszerkesztő és munkatársai által gondozott rovatban (Osservatori onomastici) a nevekkel, illetve a névtannal kapcsolatos új jelenségekről, vitákról kapunk rövid híreket (438–506, 996–1049). Az alrovatok a következő témakörökre terjednek ki: terminológiai problémák (új terminusok, ezek „bevettsége” és „helyessége”), köznevesülés, márkanevek, névfajták egymásba való átcsapása (transzonímia), helynevek, névstatisztika, irodalmi névadás. Megemlítünk néhány tárgyalt témát: a *cromonimo* vagy a *cromatonimo* lehet-e a helyes terminus a ’színnév’ jelentésre (444); a *Brexit* szó nyomán megszülető újabb képződményekről (447–448); a nyomdai fontkészletek neveiről (466–468), mik azok a lauronimák (1000); olasz pizzériák neve a világban (1017–1018), színnevek személynévként a *Blu* név kapcsán (1041–1042) stb. A főszerkesztő rövid megjegyzést fűz a KOVÁCS ÉVA szerkesztette *A Survey of Historical Toponomastics* (Debrecen, 2017) című kötetben szereplő *topoformant*, illetve *onomatosystematical* terminusok kérdésköréhez: az elsőt ritkának (az olaszban „nem létező”-nek) és nem angolnak, hanem „pszeudoangol”-nak tartja, a másodikat azonban a „világos és funkcionális” jelzőkkel minősíti (1001).

Ludonomastica. Ez a szintén új, és talán a *játék a nevekkel* kifejezéssel magyarázható rovat (495–506, 1097–1125) ENZO CAFFARELLI és FEDERICO MUSSANO ötlete nyomán született meg, mégpedig a nevekkel kapcsolatos különböző játékos-tréfás nyelvi jelenségek bemutatására (pl. palindrómák, anagrammák, öt különböző magánhangzót tartalmazó családnevek, homonimanevek stb.), illetve adatbázis-építésére. Az ilyen nevek és névparók lehetnek nyelvi játékok, fejtörők stb. alapjai is.

Nekrológok. A RION. hosszabb nekrológgal búcsúztatta a következő tudósokat: Max Pfister (1932–2017), Ricardo Cierbide Martinena (1936–2018), Thorsten Andersson (1929–2018). A 2. kötetet Carlo Alberto Mastrelli (1923–2018) emlékének szentelték: gazdag és sokoldalú munkásságáról MARIA GIOVANNA ARCAMONE és ENZO CAFFARELLI emlékeztek meg (1159–1163).

A 2017. év (olasz vonatkozású) névtani bibliográfiája (1127–1158). 2017-ben is a RION. főszerkesztője, ENZO CAFFARELLI került a publikációs gyakoriság első helyére (29 írás: 1130–1133); termékeny olasz szerző még ALDA ROSSEBASTIANO (10), MARINO BONIFACIO és PAOLO D’ACHILLE (7-7 írással). Magyar szerző a bibliográfiában: FÁBIÁN ZSUZSANNA (3 publikációval: 1139).

FÁBIÁN ZSUZSANNA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3597-8773>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Acta onomastica 59. (2018)

Főszerkesztő: PAVEL ŠTĚPÁN. Ústav pro jazyk český AV ČR, Praha, 352 lap

Tanulmányok. A rovat 9 cseh, 4 szlovák, 3-3 angol és lengyel, valamint 2 ukrán nyelvű cikket, összesen 21 publikációt tartalmaz. A továbbiakban névfajták szerint tárgyalom a tanulmányokat.

Személynévi témájú tanulmányok. I. BAREŠOVÁ a növénynevekből származó mai japán női keresztnemek divatos voltáról értekezik. Az utóbbi évtizedekben megjelenő növénynévi eredetű keresztnévanyagot a mintegy száz évvel korábbival veti össze (7–17). Ž. DVOŘÁKOVÁ a népetimológia és a pejoratívnak tekintett családnevek összefüggéséről ír (42–53). Egyes családnevek tudományos etimológiája azt mutatja, hogy a név alapjául szolgáló közszó nem pejoratív jellegű, a névhasználók a népetimológiai interpretáció miatt mégis pejoratívnak minősítik a neveket, mivel értelmezésükkor a szó mai jelentését veszik alapul. Mivel a családnev diakrón és szinkrón stílusminősítése eltérő, a pejoratívnak tekintett családnevet viselők közül sokan kérvényezik a névváltoztatást. A. CHOMOVÁ az élőnyelvben használatos személyneveket tartalmazó állandósult szókapcsolatokat gyűjtötte össze a kelet-szlovákiai Berettő (Bracovce, Nagymihályi járás) településen (69–89). A tanulmány áttekinti a témával összefüggő szlovák szakirodalmat, és néhány (személynevet is magába foglaló) nyelvjárási frazeologizmust részletesebben eleméz. Az O. CHVIŠČUK – J. GROMIK – A. JAVORSKIJ szerzőhármas az *-enko* képzővel végződő, főnevekből létrejött ukrán családnevek (pl. *Babenko*, *Didenko*, *Malenko*, *Medvedenko*, *Vdovenko*) etimológiáját közli névcikkek formájában (90–105). A korpusz az ukrainai Novovolinszk lakosainak névjegyzékéből származik. M. KAZÍK a hajadon és nőtlen személyek megszólításának élőnyelvben használatos rendszerét elemzi Ótura (Stará Turá) város Sűs megnevezésű részében a VINCENT BLANÁR-féle személynévmodell alapján (106–122). A névanyag feldolgozásában a strukturalista szemléletmód érvényesül, a tartalmi és motivációs modellek szimbólumokkal való jelölésének segítségével. N. ŠULSKA és N. MATVIJČUK a

szavajárás (pl. beszédhiba, helytelenül kiejtett szó, gyakori szóhasználat) alapján keletkezett ukrán ragadványnevek informális kommunikációban betöltött szerepét vizsgálja (227–234). P. TOMÁŠIK az autók élőnyelvben használatos beceneveit gyűjtötte össze kérdőíves módszerrel (235–243). A ZÁBORSKÁ az etnikai viccekben előforduló személynevek funkcióját tárgyalja (258–272). A kutatás alapját 404 szlovák és 507 amerikai etnikai vicc alkotta. Ezek közül néhányat elemez tanulmányában a szerző.

Helynévi témájú tanulmányok. J. DAVID és L. NOVÁKOVÁ az exonimákat tartalmazó helyneveket vizsgálja Ostrava és Karviná települések környékén (32–41). A szerzők az idegen tulajdonnevek adaptált változatát elemzik a metaforikus és metonimikus jellegű megnevezésekben. A kutatóponton a leggyakrabban a *Mexiko*, *Balaton*, *Korea*, *Stalingrad* exonimák fordulnak elő. A *Balaton*, *Balaton* névváltozatot a helybeliek öt víztárolóra is használják. A magyar *Balaton* név egyébként a cseh nyelvben elsősorban *Blatenské jezero* formában használatos. V. LÁBUS a csehországi Lučany nad Nisou (Wiesenthal an der Neisse) város helynévanyagának 20. századi alakulását tárgyalja (123–141). A múltban a német ajkúak alkották a helyi lakosság nagyobb részét, s ez a német eredetű helynevek nagy számában is mutatkozott. Az 1945-ig a Szudétavidékhez tartozó város német helyneveinek cseh nyelvű névpárjai elsősorban fordítás útján jöttek létre. Az 1945 utáni helynévcsehesítés során a német eredetű neveket többnyire cseh névmegfelelővel helyettesítették. A folyóirat M. PTÁČNÍKOVÁ két, tematikusan összefüggő tanulmányát is közli. Az egyikben az aktuális politikai-társadalmi tényezők hatására született spontán utcanév-változtatást jellemzi Prágában (173–176), a másikban a prágai Vencel tér nevének (*Václavské náměstí*) nem standard, élőnyelvben használatos alakváltozataival (pl. *Václavák*; *Trafo*, *Trafáč*, *Trafoš* < *Trafalgar Square*) foglalkozik (177–183). G. ROŽAI a Szlovákország barlangneveinek névadási motívumait vizsgálja (184–196). A transzonimizáció (tulajdonnévosztály-váltás) útján hely- vagy személynévből keletkezett 300 barlangnév közül néhány magyar tulajdonnévből ered, pl. *Ortován* < *Ortovány-hegy*, *Marciho diera* < *Marci-lyuk*. K. STACHOWSKI a lengyelországi helységnevek közül a színnévből származókat, azon belül a fekete-fehér oppozíciót alkotókat (pl. *Czarny Dunajec* – *Biały Dunajec*) elemzi részletesebben (197–214). P. ŠTĚPÁN a cseh helységnevek és településrésznevek 1996–2017 közötti változásait mutatja be 12 kategóriában (215–226). Az új névforma többnyire a korábbi névalakból származik, csak egy egyedi esetet említ, amikor az új név nem függ össze az előző változattal. Hazlov település egy részének nevét 2016-ban *Táborská*-ról *Vlastislav*-ra változtatta a helyi önkormányzat. Az egykor önálló település sohasem viselte a múltban hivatalosan a *Vlastislav* nevet, a helyi lakosok csak az élőnyelvben használták a megnevezést.

Egyéb névtani tanulmányok. J. DAVID és J. DAVIDOVÁ GLOGAROVÁ azzal foglalkozik tanulmányában, hogy mely hely- és intézménynevekben jelenik meg Petr Bezruč (1867–1958) cseh költő neve (18–31). A tulajdonnév emlékőrző funkcióját vizsgálják. A nevek keletkezését számos szociokulturális tényező, így a politikai hatalom is befolyásolta. Egyes névjavaslatok nem valósultak meg, pl. két település is kérvényezte a *Bezručov* helységnevet, amely egyik esetben sem lett jóváhagyva. M. K. GIBKA Terry Pratchett *Fegyvertársak* című regényének angol eredetijében vizsgálja a szereplők neveit és a tulajdonnevek funkcióját (54–68). Kétféle funkciót különít el az elemzés során: az állandó funkció a megnevezési aktussal, az ideiglenes funkció pedig az aktuális névhasználati aktussal függ össze. M. MEOUAK a középkori Magreb személy- és helynevei kapcsán mutat rá az arab–berber nyelvi kontaktusokra (142–154). A névkorpusz a 10–19. század közötti

arab és berber írott történeti forrásokból származik. A névanyagban hibrid arab–berber hely- és személynévformák is találhatóak. A szerző összeveti az iszlám és keresztény egyházi helynévadás sajátosságait. P. MITTER funkcionális-szemantikai szempontok szerint kategorizálja a Libereci járásban található vasútállomások és -megállók neveit (155–166). Az elemzés alapjául 143 név szolgált. L. OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ szerint szükség lenne ANTONÍN PROFOUS 1947–1960 között publikált ötkötetes helynévszótárának újabb, átdolgozott kiadására, mivel számos helynév etimológiája javításra szorul (167–172). Az egyes helynevek helyes magyarázatához jól felhasználható forrásnak tekinti VLADIMÍR ŠMILAUER helynévetimológiáit és JAN SVOBODA régi cseh személynéveket tartalmazó névszótárát. S. TOMAŠIK a gyógyszerek átnevezéseinek ironikus jellegével foglalkozik (244–257). A névkorpusz orvosoktól, gyógyszerészekről, egészségügyi dolgozóktól és páciensektől származik.

Vita. L. OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ a német *Zuname* névtani terminus különböző cseh nyelvű megfelelőivel, fordításával kapcsolatban tesz megjegyzéseket a vonatkozó szakirodalom, terminológiai szótárak alapján (273–275).

Recenziók. A folyóirat egy német nyelvű helynévlexikont, egy szlovák helynévmonográfiát, egy Plzeň város helyneveit tárgyaló cseh regionális kiadványt, egy ukrán állatnévszótárt, három cseh nyelvű helynévtani tanulmánykötetet és egy írói névadással foglalkozó angol és cseh nyelvű könyvet ismertet; valamint a SLÍZ MARIANN és FARKAS TAMÁS által szerkesztett Magyar névkutatás a 21. század elején című kötet német nyelvű összefoglalóját is e részben olvashatjuk (276–317).

Krónika. E rovatban egy megemlékezés (Milan Majtán, 1934–2018) és egy születésnapi köszöntés (Libuše Olivová-Nezbedová) található (318–326).

Hírek és megjegyzések. E rovat ismerteti az egyes országokban megjelenő névtani folyóiratokat (többek között a Névtani Értesítő 38. számát, 328–329), egyéb névtani kiadványokat, s kitér a tulajdonnevekkel foglalkozó sajtóban és világhálón olvasható rövid cikkekre is (327–338). Ž. DVORÁKOVÁ és M. KNAPPOVÁ beszámolnak a 2017-ben Csehországban kérvényezett új keresztnévvel kapcsolatos szakértői véleményekről (338–341).

BAUKO JÁNOS

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1297-6177>

Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem

Közép-európai Tanulmányok Kara

Вопросы ономастики 15. (2018)

Főszerkesztő: JELENA BEREZOVIČS. Uráli Állami Egyetem, Jekatyerinburg.

1. 227 lap, 2. 287 lap, 3. 275 lap

A 2004 óta megjelenő nemzetközi folyóirat Oroszország legjelentősebb onomasztikai tematikájú, lektorált folyóirata. A szláv névtan eredményein kívül a finnugor, latin, germán, kelta, török nyelvek hasonló tárgyú kutatásait is figyelemmel követi. Az alábbiakban a folyóirat 2018-ban megjelent három számát ismertetem.

1. szám

Tanulmányok. Az első számban hat tanulmányt olvashatunk. Ezek közül kettő helyneveket, kettő személynéveket vizsgál, egy-egy pedig teonimákat, illetve népneveket. V. V. NAPOLSKIH tanulmánya Kelet-Európa 4. és 10–11. század közötti nyelvi-etnikai viszonyainak a rekonstruálásához szolgál adalékokkal (7–29). A tanulmány sorra veszi, hogy Iordanes A gótok eredetéről és tetteiről című művéből mit tudunk meg a következő három népről (az elnevezéseikről, a nyelvükről, a lakóhelyükről): *In Aunxis Vas* (a vep-szék ősei), *In Abroncas Merens* (a merják legészakabbi csoportjai) és *Mordens in Miscaris* (az Urálon túlról érkezett iráni nyelvet beszélő nép). A cikk néhány olyan Volga-vidéki szubsztrátumhelynév problémáját is tárgyalja, melyek a fenti népelnevezésekhez köthetők.

J. A. DZICCOJTI munkája kísérletet tesz arra, hogy Oszétia helynévkincsében elkülönítse a régi szkíta–szarmata–alán réteget (30–50). Ez az oszét nyelvből eltűnt szókincsréteg a toponimákban részben megőrződött. Az elemzés során jó néhány olyan szótövet sikerült rekonstruálni, melyek tulajdonnevekben, többnyire azok részeként jelennek meg: pl. **æf-* ‘víz, folyó’, **æfsæn-* ‘hegytető’, **dæj-* ‘falú’. Az óiráni etimonok rekonstruálása az oszét nyelv hang- és morfématörténeti ismeretein alapul. Érdekesek a megőrződött lexémáknak a szóföldrajzi tanulságai is: a szavak egyenletesen terjedtek el Oszétia összes hegyes vidékén. Az Oszétia helyneveiben megőrződött óiráni szókincs emlékei nemcsak az oszét nyelvtörténet és szókészlet, hanem Oszétia etnikumtörténete szempontjából is fontos forrásértékkel bírnak.

A. JE. PETROSZJAN az örmény szellemeket (a kadzsokat) és a vezetőjüket (Vaagn istent) mutatja be egyrészt etnokulturális szempontból, másrészt magát a teonimát etimológiai aspektusból (51–64). A szerző megállapítja, hogy kapcsolat mutatható ki az örmény kadzsok és az indoeurópai (iráni, indiai) mitológia alakjai között. Az örmény *k’aj* szó ‘jó’ jelentésben is használatos, ahogyan a kadzsokra is használnak különböző ‘jó’ jelentésű szavakat szinonimaként. Más népek hagyományában is nevezik ilyen módon a szellemeket, például a perzsában vagy a németben. Az örmény alak azután a grúzba és az oszétba is átkerült.

T. A. AGAPKINA, JE. L. BEREZOVICS és O. D. SZURIKOVA tanulmányorozatának az első része olyan helyneveket – tenger- és folyóneveket – vizsgál, melyek Oroszország északi részének (Arhangelszk, Vologda, Olonyec és Kosztroma környékének) szóbeli és írott formában fennmaradt ráolvasásaiban jelennek meg (65–114). A szerzők a modern orosz folklorisztikai forrásokat teljességre törekvően áttekintették, az ebben talált helynevek leírását pedig egy komplex és egységes szempontrendszer szerint végezték el. A ráolvasásokban megjelenő helyneveknek két fő csoportját különítették el: 1. a valószínűleg is létező helynevek, 2. csak a folklórszövegekben létező helynevek. Az utóbbi csoport további két részre tagolható: a különböző folklórműfajokban és a kizárólag a ráolvasásokban megjelenő helynevekre. A. L. TOPORKOV munkája szintén erre a folklórműfajra irányul, de vizsgálata időben és térben is szűkebb: a 17. századi Olonyeci ráolvasásgyűjteményből vett 90 szöveg személynéveire terjed ki (115–133).

G. FAKUADE, A. WILLIAMS, I. NNAJI és T. ODEIGAH szocioonomasztikai témájú tanulmányukban a niger-kongói nyelvcsaládba tartozó batonu nyelv személynévadási szokásait mutatják be (134–154). A nigériai batonu nép kapcsolata az arab kereskedőkkel és misszionáriusokkal még a 16. században kezdődött, s hatására nemcsak a nép addigi

életformája, hanem a névadási szokásaik is alapvetően megváltoztak. Míg azelőtt minden batonu gyerek neve motivált volt (a születés sorrendjének, körülményeinek, a szülők foglalkozásának stb. megfelelően kaptak nevet), ma már azonban az iszlám felvétele és az azt kísérő társadalmi-gazdasági-kulturális változások következtében a gyerekek iszlám nevet kapnak. A szerzők hangsúlyozzák, hogy a hagyományos névadási szokások a batonu nép kultúrájának és eredeti szókincsének értékes részét képezték, melyek ilyen módon elvesztek. Ezért két megoldást is javasolnak a névtani és kulturális revitalizációra.

Közlemények. R. KVASITE összehasonlító vizsgálatából megismerhetjük, hogy a litván és a lett nyelvben az idegen személynevek használatával kapcsolatosan milyen elméleti követelmények jelennek meg, és mi jellemzi a gyakorlati megvalósulást: a név megőrzése a forrásnyelvnek megfelelően, vagy inkább a név átalakítása a saját helyesírásuk és a kiejtésük szerint (155–167). J. O. BUTLER cikke a márkanévvizsgálatok körébe tartozik: a pirotechnikai termékek elnevezéseit elemzi, elsősorban szemantikai szempontból, a 2015 őszi Nagy-Britanniában forgalomban lévő áruk nevei alapján (168–180). Az elnevezések forrásául szolgáló szavakat a szerző 12 jelentéstani csoportba sorolta: ezek közül a legtöbb katonai-hadi tevékenységek, kozmikus jelenségek és a nézőben a robbanás által kiváltott vizuális hatás szemantikai körébe tartoznak. A szerző a vizsgálatát kibővíthetőnek tartja más, a szórakoztatás körébe tartozó kereskedelmi termékek elnevezéseire is.

Recenziók. A rovat 3 ismertetést tartalmaz 4 könyvről: S. LLOYD 2017-ben megjelent *The Arthurian Place Names of Wales* című helynévtörténeti munkájáról; T. V. SMELEVA 2014-es és 2016-os, városi helynevekkel foglalkozó könyveiről; végül D. NOUVEL, M. EHRMANN, S. ROSSET 2016-os, számítógépes nyelvészeti könyvéről.

Tudományos élet. I. V. KRJKOVA és V. I. SZUPRUN a Volga-vidék névtana című 2017-es, 16. Nemzetközi Tudományos Konferenciáról számolnak be.

2. szám

Tanulmányok. A második számban három helynevekkel és négy személynevekkel foglalkozó munkát olvashatunk. I. I. MULLONEN az ősfinn **Ylä-* 'felső része valaminek, felső' jelentésű szó történetével foglalkozik több szempontból (7–27). A szó Karéliából és az azzal szomszédos területekről ismeretes balti finn és számi hidronimákban is kimutatható. A szerző áttekinti a lexéma fonetikai változatait, eredetét, víznevekben való előfordulásait (önállóan és formánsokkal együtt is), szóföldrajzi jellemzőit, illetve egy-egy név eredetével részletesebben is foglalkozik (pl. *Ilmeny*).

T. A. AGAPKINA, JE. L. BEREZOVICS és O. D. SZURIKOVA a folyóirat előző számában megjelent tanulmányuk folytatását adták közre: az említett ráolvasásokban található helyneveket – föld(terület)ek, hegyek, szigetek, városok neveit – elemezték a korábbi szempontok szerint (28–69). A legkisebb csoportot a földek elnevezési alkotják, ezeknek a legfőbb szemantikai jegye a saját és az idegen szembeállítás. A legnagyobb csoport a hegynevek, melyeknek több jellemző csoportját említi: bibliai nevek; Oroszország-szerte ismert nevek; kisebb területen ismert nevek; a népköltészeti hagyományban élő nevek; olyan nevek, melyeknek valóságos létet nem tulajdoníthatunk. A szigetnevek között a folklórhagyományban meglévő névvariációk kerekedtek felül. Összességében elmondható, hogy a hegy- és szigetnevek nem tükrözik a terület valódi topográfiáját, a városnevek pedig mind a Bibliából valók.

J. DAVID angol nyelvű tanulmányát a Csehország északi részén található Most város helyneveinek szentelte (70–86). A várost, mivel alatta szénbányát nyitottak, 1964–1982 között lebontották, és 1987-re délebbre újra felépítették, ezzel együtt átköltöztették a helynevek egy részét is. A szerző az új város nem hivatalos (népi) helyneveit (utcaneveit, kocsmaneveit stb.) elemzi a hivatalos urbanonimákkal összevetve. Külön figyelmet fordít arra, hogy a toponimák milyen szerepet játszanak a helyi identitás formálódásában, megőrzésében és a kollektív emlékezetben.

A. F. LITVINA és F. B. USZPENSZKIJ régi orosz személynévadással foglalkozó tanulmányukban azt a sajátos névválasztási modellt írják le, amely a Nagy Péter uralkodása előtti Oroszországban volt jellemző, és a Szűz Mária tiszteletéből fakadó névadási tilalommal függött össze. Az Istenanya nevét sem a keresztségben, sem szerzetesrendbe való felvételnél nem lehetett megkapni. A *Mária* nevet azonban szívesen adták azoknak a szenteknek a tiszteletére, akik az Istenanyával azonos nevet viseltek. A vizsgálat bebizonyítja, hogy a 16–17. században a *Mária* nevet a Szűzanya-ikonok megünneplésének napján is lehetett adni. Így a tabuként kezelt név használhatóvá vált a tilalmát érintő szabály közvetlen megszegése nélkül. Hasonló névadási modell Krisztus nevét érintően nem terjedt el, azonban valószínűleg szerepet játszott Műrai Szent Miklós kultuszában, akinek a neve Oroszországban ugyanebben a korszakban szintén a *nomina sacra* része volt (87–107).

B. M. PRÓSPER angol nyelvű tanulmánya olyan személynévvel kapcsolatos etimológiai kérdéseket tárgyal, melyek az Alpok vidékén talált római kori latin feliratokban maradtak fenn: Gallia Transpadanában, Velencében, Isztrián, Pannoniában és Noricumban (108–138). A kiválasztott kelta és itáliai eredetű neveket a szerző etimológiai, hangtörténeti, morfématörténeti és areális nyelvészeti elemzésnek veti alá. D. M. GOLIKOVA cikke a személynévvel rendszerként mutatja be: feltárja, hogy milyen nyelven belüli és nyelven kívüli tényezők határozzák meg rendszerkapcsolataikat (139–161). Tipológiáját orosz és francia nyelvjárási korpuszra alapozva alkotta meg. Az intralingvális tényezők közé tartoznak a következők: ugyanazon névből alkotott női és férfi névpárok, fonetikai jelenségek (pl. rím, alliteráció) következtében létrejött névpárok stb. Az extralingvális tényezők között kulturális, vallási, társadalmi okokat nevez meg: naptári közelség; irodalmi művek, a Biblia, folklórszövegek hatása stb. Végül M. V. BOBROVA olyan ragadványneveket mutat be különféle vizsgálati szempontok alapján, melyek testrésznevekből jöttek létre (162–179). A vizsgálat korpuszát a permi terület lakóinak több mint 360 modern ragadványneve képezi.

Az alkalmazott névtan kérdései. A rovat három tanulmánya, T. G. NYIKITYINA (180–193); JE. NY. KLIMENKO és M. E. RUT (210–222); végül JE. M. BOZSKO, A. O. ILNYER és L. I. KORNYEJEVA (223–238) munkái a szocioonomasztika tárgykörébe tartoznak, és elsősorban egyes városok hivatalos és nem hivatalos helyneveit, az azokkal kapcsolatban felmerülő nyelv- és névhasználati kérdéseket vizsgálják. A D. JU. ILJIN és JE. G. SZIDOROVA szerzőpáros a Volgográdi terület településneveit tartalmazó helységnevtár példáján keresztül mutatja be a szótártípus szócikkeinek felépítését és grammatikai információit (194–209). A településneveket és az ún. katoikonimákat, azaz a települések lakóinak a megnevezéseit dolgozták fel ilyen módon. Az utóbbiak alakváltozatai diakrón változásokat is tükrözhetnek, illetve nyelven kívüli hatásokkal is összefügghetnek. A szerzők által bemutatott szócikkek más szótárak számára is mintaként szolgálhatnak. I. A. DAMBUJEV a *ě* betű használatának kérdéséhez szól hozzá, mivel ezt illetően

Oroszország hivatalos toponimáiban nagyfokú ortográfiai változatosság figyelhető meg, összefüggésben az orosz helyesírás reformjának az ügyével is (239–262). A szerző statisztikai elemzést végzett, melyhez két, az Oroszországi Föderáció minden országára kiterjedő vizsgálat eredményeit használta fel.

Recenziók. A rovat két könyvet ismertet (263–281): B. L. VASZILJEV 2017-ben megjelent könyvét a Mszta folyó medencéjének a vízneveiről és P. TOMASIK lengyel nyelvész 2016-os munkáját a vasúttal összefüggő lengyel, cseh, szlovák és részben orosz tulajdonnevekről.

Évfordulók. Az írás a voronyezsi névtani iskola alapítójának, a 75 éves G. F. Kovaljevnek a tudományos pályáját mutatja be, és közli válogatott bibliográfiáját (282–287).

3. szám

Tanulmányok. Az első tanulmány a tulajdonnevek vizsgálatának általános kérdéseivel foglalkozik, további öt tanulmány helyneveket, négy pedig személyneveket vizsgál. A hely- és személynévvizsgálatok többségére a történeti szempontok érvényesítése jellemző.

E. E. ROMANOVA és D. V. SZPIRIDONOV a tulajdonnevek generatív szintaktikai elemzésének a lehetőségeit tekinti át; ez a névkutatók körében kevésbé ismert megközelítésmód (7–35). Cikkük elején a generatív grammatikának a szintaktikai szerkezetekre vonatkozó alapelveit ismertetik. Megállapítják, hogy habár a generatív módszertan segítségével nem írható le a tulajdonnevek csoportja teljes komplexitásában, a szerkezeti elemzésében több, eredményt ígérő módszerrel tud szolgálni, mint a konstruktivizmus, mely napjainkban a tulajdonnevek tanulmányozásának az alapját a pragmatikai elméletekben látja. A generatív elmélet a tulajdonneveket az univerzális grammatika részének tekinti, ezért olyan magyarázatokat keres, melyek különböző nyelvekben egyaránt érvényesek.

M. V. GOLOMIDOVA tanulmánya névpolitikai kérdéseket tárgyal: a városban belüli helyek elnevezéseinek elméleti és gyakorlati problémáit (36–61). A helyneveket érintő névpolitikai kérdések mostanában ugyan sok figyelmet kapnak, de magának a helynévpolitikának mint kutatási területnek az elméleti és módszertani alapjai a szerző véleménye szerint nincsenek kellőképpen interpretálva. A tanulmány kísérletet tesz a helynévpolitika fogalmának, helyének, komponenseinek, céljainak a tisztázására.

A. LOMA német nyelvű tanulmányában azt vizsgálta meg, hogy a szláv népköltészetben a *Duna* folyónév egyes ósszláv alakváltozatai (**Dunajь* / **Dunavь*) milyen jelzőkkel jelennek meg (**tixьjь* 'csendes', **bělьjь* 'fehér'), és ezek a folyónak mely szakaszára vonatkozhatnak. Ennek kapcsán a Tisza és a Száva szláv nevének etimológiájáról is szól a szerző (62–77). J. A. DZICCOJTI Dél-Oszétia szókinéséből és helynévkinéséből kiindulva az oszét két dialektusának, a kudarnak és az ironnak az elhatárolását próbálja elvégezni fonetikai jegyek alapján (78–104). A szerző szerint az egymást keresztező izoglosszavonalak a nyelvjárások közötti egymásrahatás bizonyítékai, s kapcsolatba hozhatók a rokon nyelvek vagy nyelvjárások között lévő szubsztrátum-szupersztrátum helyzettel is. Tanulmányozásuk a területen nemcsak a nyelvtörténet és a dialektológia számára szolgálhat tanulsággal, hanem az etnikumtörténeti kutatások számára is.

B. M. PRÓSPER olyan, ólommal bevont rovasos botokon fennmaradt nyelvemlékek tulajdonneveit vizsgálta, melyek a római kori Pannónia területén, Sisciában keletkeztek (105–124). A területen több indoeurópai nyelv együttélésével kell számolni: a latinnal, a

venéttel, a keltával és az illírral. A névkorpuszból a szerző néhány olyan, itáliai és venét jegyekkel bíró nevet elemzett etimológiai szempontból, melyekre eddig kevésbé irányult a nyelvészek figyelme. A vizsgálat az indoeurópai nyelvek morfológiai és morfofonológiai problémáira, ezen nyelvek, illetve az egyes itáliai nyelvek közötti kapcsolatokra is fényt deríthet. A. H. GIRFANOVA és NY. L. SZUHACSEV egy, az ókortól jelentős város két elnevezésének máig nem tisztázott etimológiai problémáit vizsgálja: a *Berat* vagy *Beligrad* nevek eredetbeli azonosságának vagy különbözőségének a kérdését (125–138).

T. V. TOPOROVA a Szkírnir utazásai című Edda-ének főszereplőinek a beszélő neveit vizsgálta, elsősorban a szemantikai motiváció szempontjából (139–153). Arra a következtetésre jut, hogy a nevek a mű szüzséjében, a termékenység mítoszában a kifejezésében is meghatározó szerepet játszanak. A. A. MAKAROVA a balti finn lakosság azon személyneveit elemezte, melyek Belozerje északnyugati részének helyneveiben jelennek meg (154–170). A szerző több elemzési szempontot figyelembe véve végezte el az elemzést: milyen személynevek mely helynévfajtákban szerepelnek, a személynevekből alkotott helyneveknek milyen morfológiai sajátosságai vannak, illetve az adott névalkotási mód az orosz vagy a vepsze nyelvre jellemző-e. Az egyes névtípusok szóföldrajzi elterjedésének a feltárása is a vizsgálat céljai közé tartozik. V. V. TYISIN a 9. században élt jenyiszeji kirgizek személyneveinek a vizsgálatát kísérli meg kínai írott források és a Jenyiszej medencéjének ótörök rúnaírásos nyelvemlékei alapján (171–189).

Közlemények. Helynév-etimológiai írásában A. BREEZE a yorkshire-i Doncaster város latin forrásokban említett nevének az eredetét igyekszik tisztázni (202–211). A római forrásokban a várost *Danum*-ként említik, és a város az angliai Don folyó partján fekszik. A folyónév etimológiája nincs kellőképpen tisztázva: összefüggésbe hozták a *Duna*, a *Dnyeper* és az oroszországi *Don* nevével, de ezek a magyarázatok nem eléggé meggyőzőek. A szerző szerint elengedhetetlen a brit helynévi párhuzamokat is megnézni. A tanulmány egy új etimológiai magyarázatot kínál, és a nevet kelta tőre vezeti vissza. J. A. KACSALKOVA tanulmánya az urbanonimák lexikográfiai problémáival foglalkozik, Jekaterinburg és Cseljabinszk helynévanyagán bemutatva (212–222).

Adatok. L. NY. VERHOVIH a Voronyezsi területen lévő Abramovka falu mikrotoponimáit mutatja be: csoportosítja a névállományt helyfajta szerint, majd közli a neveket betűrendben, és elemzi őket névszerkezeti és lexikális-szemantikai szempontok szerint (223–241).

Recenziók. A két recenzió közül az első egy 2016-os, teonimákról szóló konferenciakötetet ismertet (*Kelto-römischer Gottheiten und ihre Verehrer*) (242–249); a másik Kalmukföld 2017-ben megjelent helynévszótárát mutatja be (250–257).

Tudományos élet. I. A. NYEFLJASEVA a Majkopban megrendezett, Az általános és a regionális névtan problémái című 11. Nemzetközi Tudományos Konferenciáról számol be (258–260); A. BUGHEȘIU és S. O. GORYAEV pedig a nagybányai Name and Naming (ICONN 4) konferenciáról (261–267). Végül a 2017–2018-ban született névtani disszertációk listáját olvashatjuk (274–275).

PELCZÉDER KATALIN

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1132-349X>

Pannon Egyetem

Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar

Namn och bygd 106. (2018)

Szerkesztők: STAFFAN NYSTRÖM – EVA NYMAN – INGE SÆRHEIM. Kungl. Gustav Adolf Akademien för Folkkultur, Uppsala. 206 lap

A folyóirat 2018. évi száma kilenc, absztrakttal is ellátott tanulmányt, egy kisebb írást, valamint tizenöt ismertetést, illetve recenziót tartalmaz.

A kiadvány első, angol nyelvű írása az egyik legtermékenyebb skandináv névelmet, a *bec-* lexémát elemzi Anglia, Normandia és Galícia helyneveiben (5–32). IRENE GARCÍA LOSQUINO azt a kérdést teszi fel, hogy a galíciai nevekben is a *bekkr* 'kis folyó, patak' jelentésű elem bukkan-e fel (ami Anglia és Normandia elnevezéseire jellemző), vagy egy preromán időkből származó, 'csúcs, orom' jelentésű, lokálisan megjelenő gyökkel állnak kapcsolatban. Az elemzés azt mutatja, hogy a nevek nagyobb része valóban valamilyen vízhez köthető, s csupán kisebb számuk állhat kapcsolatban kiemelkedéssel.

Az egykori *Arlöv* dán településnév etimológiáját adja közre MATHIAS STRANDBERG (33–41). Az elődök eredetmagyarázatait elvetve úgy véli, hogy a név előtagja az ódán *ār* 'folyó' lexéma, mely a helységgel határos vízre utalhat.

MATS WAHLBERG 333 upplandi *bodha*, *-bol* és *-bordh* utótagú és személynévi előtagú helynevet elemez tanulmányában (43–81). Az elemzett személynévek ötöde keresztény személynév, illetve a németből vagy más nyelvekből kölcsönzött név. Ez a meglepően kis arányszám arra utalhat, hogy a velük alkotott helynevek a késő középkorban jöhettek létre, e személynévek ugyanakkor ebben a korszakban már széles körben használatosak voltak.

A norvég partok mentén, az egykori viking kolóniákon és Észak-Európa más helyein is gyakran adtak a víz alatti szikláknak olyan metaforikus nevet, amely háziállatra utal. INGE SÆRHEIM úgy véli, hogy e névadásokat leggyakrabban az alaki hasonlóság vezérelhette, más esetekben pedig a hajózás kritikus pontjai kapták az elnevezést, s tabuszavak helyett állnak (83–100).

A dán Amager szigeten felbukkanó *Vierdiget* etimológiáját vezeti le JOOST ROBBE (101–107). Az már a korábbi kutatásokból is egyértelműnek látszik, hogy a név előtagja a holland eredetű *wier* 'hínár' szó, ROBBE azonban a névadó bevándorlók pontosabb származását is szeretné meghatározni. Elemzéséből kiderül, hogy nem a Flamand, hanem a Holland grófságból jöhettek a névadók.

A Väsby mellett található ipari park huszonöt évig az *InfraCity* nevet viselte, majd miután lakónegyedévé nőtte ki magát, a hatóságok az egykori *Bredden* helynév felelevenítésével nevezték át a helyet. STAFFAN NYSTRÖM a név helyes írásképének jár utána tanulmányában, s úgy találja, hogy a *Brädden* alak a megfelelő írásmód (109–117).

A Namn och Bygd hasábjain két megemlékezés is helyet kapott (119–123, 125–133): SVANTE STRANDBERG tiszteleg kollégái, a finn Lars Huldén (1926–2016) és a svéd Thorsten Andersson (1929–2018) előtt.

A kötet fő részének utolsó darabja a NORNA skandináv névtani szervezet 2017. évi beszámolója (135–158).

A rövidebb írás ezúttal MATS LARSSON és STAFFAN FRIDELL tollából született (159–160). A szerzők az elmúlt évben elhunyt THORSTEN ANDERSSON *Roden* névvel kapcsolatos kritikájára reflektálnak.

A kiadvány főként skandináv szakmunkák recenziójával zárul.

GYÓRFFY ERZSÉBET

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4776-1734>

Debreceni Egyetem

Bölcsészettudományi Kar

Ortnamssällskapet i Uppsala Årsskrift (2018)

Szerkesztők: MATS WAHLBERG – STAFFAN NYSTRÖM. Ortnamssällskapet i Uppsala, Uppsala. 125 lap.

Az Uppsalai Helynévtársaság 2018-ban megjelentetett kiadványában tizenegy tanulmányt olvashatunk nyolc szerző tollából. A szakmunkák mindegyike angol absztraktot is tartalmaz.

Az évkönyvet két rövid lélegzetű írás nyitja. LENNART ELMEVIK elénk tárja, hogy az *Ekoln* öbölnevet kétféleképpen is értelmezték korábban (5–7). SAHLGREN szerint tölgyek sorakozhattak a part mentén, s erre utal az elnevezés, míg LUNDAHL az óangol *ācol* 'rémült' melléknév nominalizációjával magyarázza a nevet. Írásában ELMEVIK is ezt valószínűsíti.

Uppsala korábbi nevééről, a *Litla Aros*-ról olvashatunk STAFFAN FRIEDELLE írásában (9–11). A középkorban köztudottan két település is az *Aros* nevet viselte, s a megkülönböztetés érdekében *Væstra* 'nyugati' és *Østra* 'keleti' előtagokat alkalmaztak. Ugyanakkor mindkét település közelében rábukkanhatunk *Litla Aros* nevű településekre is; ezekben a *litla* 'kis' előtag szolgálta a differenciálást. Az upplandi *Litla Aros* kapta az 1270-es években az *Uppsala* nevet.

LENNART HAGÅSEN három, egymással kapcsolatban álló gimnáziumnevet vizsgálva megállapítja, hogy a *Peset*, *Pesverket* és *Pesaverket* egyaránt településnévre vezethető vissza. Ezekben a nyelvjárási *Pes(a)*- névrész jelentése 'pénisz (különösképpen a bikáé)', 'kisfiú' vagy 'iskolás fiú' lehetett (13–21). A *-verk* utótag a *läroverk* 'oktató intézmény' szóval hozható összefüggésbe. A *Pes(a)verket* nevek kapcsán elképzelhetőnek látja a szerző azt is, hogy a szintén nyelvjárási *pissverk* 'külső nemi szerv(ek), vizeleti szerv' szó hatott a településnév létrejöttére.

Az accusativusban álló *huri* szó és a *Birsta* helynév összefüggéséről ír MAGNUS KÄLLSTRÖM (23–44). A Nolby rúnakövön felbukkanó lexémát a **BȳriR* formához kapcsolja, mely több svédországbeli helynévben – pl. *Byrsta*, *Börsta(d)* – is azonosítható. A lexéma az ósvéd *bur* 'nök szobája, raktár' vagy **būra* 'hangos vagy beszédes személy' szavakkal állhat etimológiai kapcsolatban.

Baszkföld leggyakoribb svéd neve, a *Baskien* bekerült a svéd szavak standardizált kiejtését és helyesírását rögzítő, néhány évente megjelenő akadémiai szótár, a SAOL

2015-ös kiadásába. Ennek apropóján JOAKIM LILLJEGREN írásában számba veszi a Baszkföldre vonatkozó többi exonimát (*Biscaya*, *Baskiska provinserna*, *Baskerlandet*, *Baskerland*, *Basklandet*), melyek többségét már a 19. század óta használják Svédországban (45–60).

MARIA LÖFDAHL és LENA WENNER szomáliai személyneveket vizsgál svéd nyelvi kontextusban (61–79). Feltárják a két névadási rendszer közötti főbb különbségeket, illetve beszélnek a szomáliai nevek latin betűs átírásában tapasztalható anomáliákról. A szerzők vitatják, hogy a transliteráció felruházható lenne egyfajta szimbolikus identitásképző erővel. Az írás érinti a névhasználat gyakorlatát is: hogyan képesek a svéd hatóságok megbirkózni a két névrendszer közötti különbséggel, és ez milyen hatással van a névhasználókra. Kitérnek arra is, hogy mindez miképpen befolyásolja a szomáliai névadási gyakorlatot Svédországban.

A *Mjönäs* név korábban elfogadott etimológiáját kérdőjelezi meg munkájában EVA NYMAN (81–90). Az elnevezés tehát nem egy két tó közötti keskeny földszakaszra utal: szerinte a névben szereplő *näs* névrész 'hegycsúcs, hegyfok' jelentéssel bír. A szerző az egykori terepviszonyokat tanulmányozva kimutatja, hogy mely (mára elöntött) csúcs szolgálhatott a névadás alapjául.

Ahogy az előző számokban, így ebben a munkában is SVANTE STRANDBERG etimologizáló írásai zárják a kötetet. A középkorból adatolható *Båsenberga* név korábbi eredetét elvetve (ti. < **busknar* 'a cserjésben élők' + *berg* 'kiemelkedés') az elnevezésben a **Busn(e)* vagy **Bosne* víznevet véli felfedezni (91–98). Ugyancsak vízzel hozza kapcsolatba a *Fanna* nevet, mely elsődlegesen mocsaras partú vízre utalhatott (99–105). A *Nälje* farmnév esetében a korai adatokból kiindulva a név utótagjaként a *hög* 'hegy, magaslat' köznevet adja meg, míg előtagjában elképzelhetőnek látja a **N(i)ærdh-* 'szűkület, keskeny átjáró', illetve a *Njård* pogány istennevet is (107–114). Végül pedig inkább metaforikus névként értelmezi a *Tordyveln* tónevet: a tó szerinte ganajtúróra emlékeztethette a névadókat, s nem ganajtúrók jelenléte miatt kaphatta e nevet (115–120).

Az évkönyv a társaság előző évi tevékenységét bemutató rövid összefoglalóval zárul.

GYÖRFFY ERZSÉBET

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4776-1734>

Debreceni Egyetem

Bölcsészettudományi Kar